

Megjelenik
minden hónap
15-én
három ivnyi
tartalommal.

MAGYAR NYELVÖR.

SZERKESZTI
SZARVAS GÁBOR.

SZERKESZTŐ
KIADÓ-HIVATAL
(PEST)
„Hungaria“ vendéglő.
185—186. sz.

II. kötet.

1873. ÁPRILIS 15.

IV. füzet.

ROKONÉRTELMŰ SZAVAK.

I.

„Tiszta dictió nyeréséhez semmi sem nyújt oly biztos és hasznos segítséget, mint a pontos és észszerű synonymica“, azt mondja Hand (Lat. Stil II. 2. 28.); és könnyen belátható, hogy jól, szabatosan írni csak annak lehet, a ki a rokonértelmű szavakat helyes megválasztással tudja a maguk helyén alkalmazni, s hogy így a nyelv tanának egyik fontos teendője, a synonymok értékének és különbségének megállapítása.

Mik azok a synonymok? Csak oly szavakat nevezünk így, mint Finály H. mondja („Adalékok a magy. rokonértelmű szók értelmezéséhez. Pest 1870.“ 15. l.) — a ki tudunkra nálunk eddig majdnem egyedül foglalkozott e tárggyal — „melyeknek jelentése annyi pontban egyezik egymással, hogy némely esetekben egyik a másik helyébe léphet, a beszéd szabatos értelmének megzavarása nélkül.“ Említésre méltó az a hiba, hogy gyakran „két oly szót, a melynek más nyelven csak egy felel meg, hasonértelműnek tartanak, holott nem azok, miután az illető szó különböző jelentéseinek kifejezései (u. o. 14. l.)“. Ebből a hibából sok nyelvrontó szóhasználat keletkezett; példa erre épen Finálnak itt idézett mondatában a *miután* használata *minthogy* helyett, az okkötő *minthogy*-nak ez a helyettesítése *miután*-nal — melyhez annak semmi köze — onnan származott, hogy a latinban, görögben a subjectív okot sokszor ezek az időközők jelölik: *quum*, *ἐπει*.

A synonymicának mindenk előtt óvatosnak és helyes elvekből kiindulónak kell lennie. Véleményünk szerint a synonymicának egyedül a nyelvszokásból szabad elvonnia szabályait, természetesen azok számára, a kik ezt a nyelvszokást minden egyes részletre nézve nem ismerik. Egészen ferdének tartjuk tehát némelyeknek azt a nézetét, hogy a synonymicának a szószármaztatást is segítségül kell vennie; mert ha ezt tenné, akkor az élő nyelvtudattól merőben idegen különböztetéseket erőszakolná reánk szabályok gyanánt. Helytelen tehát — legalább élő nyelvben — a Schultztól (Lateinische Synonymik, Vorrede) úgynevezett okszerű vagy racionális synonymica, mely az etymológiával is foglalkozik; ellenben egyedül helyes az, mely a nyelvtényekből (leginkább természetesen a népnyelv tényeiből) indul ki, és melyet Schultz (u. o.) igazságtalanul nevez dogmaticus synonymicának.

Úgy hiszszük, föltétlenül meg kell engedni, ámbár némelyek lehetetlennek tartják, hogy egy nyelvben azon egy időben lehet egy fogalomra több egészen egyjelentésű kifejezés: *eb* és *kutya*, *becs* és *érték*, s akárhány ilyen egyértékű szót találunk a magyarban is.

Ügyelnünk kell továbbá arra is, hogy sokszor nem értelmi különbség, hanem egyszerűen aestheticus különbség van a rokonértelmű szavak közt. Ez abban áll, hogy némely stereotyp kifejezésben soha sem lehet oly synonymot használnunk, melynek jelentése a kifejezésben meglevő szónak jelentését különben tökéletesen fedí. Soha sem mondjuk pl. „kérem *értékes* nevét“, hanem mindig: „kérem *becses* nevét“; nem azért, mintha *érték* és *becs* között ma valami értelmi különbség volna, hanem azért, mert ez a kifejezés mintegy visszhangja annak az általános népies szólásnak: „mi a becsületes neve?“ Hogy *eb* és *kutya* mindegy, azt senki sem tagadhatja; a közmondás is azt mondja: „egyik *eb*, a másik *kutya*“; mégsem mondjuk soha *eb baja*, *eb teremtetten*, hanem *kutya baja*, *kutya teremtetten*; s nem mondjuk *kutya adta*, *kutya ugatta*, *kutyarúdon* vetették ki, hanem *ebatta*, *ebugatta*, *ebrúdon* vetették ki; s bizonyára vizásság volna a közmondást: *Eb* a német *kutya* nélkül“ így változtatni meg: *kutya* a német *eb* nélkül.

Ezt a nem-értelmi különbséget némelyek nem veszik tekintetbe. Pl. Finály (15. l.) azt mondja: „Ha két hasonértelmű szóra nézve csak egyetlen egy szólamot találok a nyelvben, a hol csak az egyik szó foglalhat helyet, s a másik semmi esetben sem helyettesítheti, mindig azt következtetem, hogy a két szó közt kell lenni valami árnyalati különbségnek.“

Innen van aztán, hogy különbséget keres s talál is, még pedig be nem bizonyítható különbséget a becs és érték szavakra; úgy hogy szerinte „becses a drága gyöngy, melynek értéke semmi, ellenben a víz roppant értékű és becse semmi.“ (28. l.) E megkülönböztetés szemmel-láthatólag az etymológián nyugszik, s azon hibában szenved, hogy a két szótól, mintha nem élő, hanem holt testek volnának, minden értelmi fejlődést megtagad, s azon állapotba akarja őket visszaeröltetni, melyben keletkeztükkor valának. Mi legalább soha nem hallottuk, de meg nem is olvastuk, hogy pl. az árverésre kitűzött értékes tárgyak között valaha ott találtuk volna a vizet is; s olyan esetről sincs tudomásunk, hogy valakinek a kútját lefoglalták volna valaha; pedig a szemfüles végrehajtóknak először is a legértékesebb tárgyakon szokott megakadni a szemük; hanem a Finály szerint „értéktelen“ gyöngyöt bizonyára a legelső közt jegyzi föl minden executor, a kinek utasításában ott áll az „értékes tárgyak lefoglalása“.

A rokonértelmű szók értelmi különbségének helyes megállapítása nem olyan munka, a melyet sebtiben, máról holnapra el lehetne végezni; itt már egybegyűjtve, rendelkezésünkre kell állva lennie az egész nyelvanyagnak; s épen azért, a mit itt egyelőre adni akarunk s adhatunk, nem lehet más, mint a rokonértelmű szócsoportoknak töredékes összeállítása a végre, hogy másokat is figyelmessé tegyünk teendőinknek ezen ágára, ösztönözzünk a kutatásra, egybehasonlításra.

Mielőtt saját összeállításainkat meg fogjuk kezdeni, szükségesnek tartjuk azon rokonértelmű szócsoportokat felsorolni, a melyeket Finály fönt említett értekezésében nagy részt szépen, helyesen fejteget. Ezek a következők.

1. Azonos, egyenlő, egyforma, hasonló, összeillő, találó; kimaradt egybevágó, mely talán

legalkalmasabb kifejezése a geometrikus „congruens“ fogalmának.

2. Vágni, szelni, metszeni, hasítani, szabni, faragni, vézni (e fejtegetés szerint aztán nem helyesek a metszet, rézmetsző stb. kifejezések e h. véset, rézvéző); ide valók még legalább: szegni, nyesni, nyírni.

3. -ért, miatt, végett, -ban -ben, -tól -től, után, következtében, -ül ül; — és -ért, gyanánt, helyett, -nak -nek, képiben, -képen, -ként. Itt is van erőltetett különböztetés, mert a 25. lapon levő kifejezéseket a Dunántúli nép mind így mondja: a pénzért jöttem.

4. Asztag, boglya, kazal, szakasz, kalangya, kereszt, rakás, halmaz.

5. Csapat, csoport, csorda, falka, folt, nyáj, gulya, ménes, raj, sereg, had; ide való még a székely csata = csorda („Jó csata ménesem, jó esztena juhom“). Népd. Krizánál). Itt erőszakolva van a sereg és had közti különbség.

6. Birtok, jó, jószág, vagyon, saját, tulajdon

7. Hazug, csalóka, csalfa, álnok, ál; helytelen, fonák, hibás; színlelt, hamis, tettetett, koholt, költött, utánzott; ezeket azért egyesítette a szerző, hogy megmutassa, milyen fonákság a német falsch szót mindig hamisnak, vagy mindig álnak fordítani.

8. Hamis, dévaj, pajkos, pajzán, csintalan, helytelen (46. l.).

Ezeket fejtegeti Finály nagyon érdekesen, és különösen az utolsókat igen helyesen; ajánljuk mindenkinek fejtegetéseinek elolvasását.

STEINER ZSIGMOND.

A MESÉKRŐL.

II.

Ha egyszer a mesék közé keveredünk, akarva sem kerülhetjük ki a ponyva-irodalmat, óvhatatlan, hogy egyik vagy másik „garasos historia“ létezéséről s ha lehet ponyvára kerülése idejéről is tudomást szerezni ne igyekezzünk. Nagy hálával tartoznánk ma oly gondos gyűjtő emlékezetének, a ki 50—60 évvel ezelőtt érdemesnek tartotta volna azon légy-

vesztő papíron mától holnapig megörökített foszlányokat a mestergerendára felrakni! Talán vannak is imitt-amott; szedjük össze a mit lehet, hogy a mi késett, ne múlték!

Múltkori idézetünkben Bornemisza is egy füst alatt említi Királyfia Kis Miklóst és Apolloniust. Ezen egyszerű említés is tanít bennünket valamire. Arra ugyanis, hogy a „Gesta Romanorum“-ból (legújabbban H. Oesterley-től kiadva, Berlin 1872. 510. l.) átvett Apolloniust jóval előbb ismerte a magyar nép, mint azt egy névtelen 16. századi magyar író versbe szedte. Ezen 1591-ben megjelent munka utolsó verse így hangzik: A ki ez éneket rendelé versekben igen bízik Istenben, mint Apollonius király tengeren bujdosván elméjében az ezer őt száznak és az nyolczvan nyolcznak kétséges eleiben. Apollonius historiájának régibb magyar kiadását nem ismerjük; pedig hogy volt, azt bizvást következtethetjük Bornemisza szavaiból. Az ő könyve 1578-ban jelent meg s már akkor oly álnokúl költött fabulának mondja Apolloniust, melynek hallgatására mindennek fülei vágyódtak. Ha csupán az ezen historiában eléforduló nevekre gondolunk is, mint pl. Altistrátás stb., lehetetlennek kell tartanunk, hogy szájról szájra adás útján oly általánosan ismeretessé válhatott volna, mint a hogy azt Bornemisza panaszkodására elhihetjük. Különben ha soha elé nem kerül is az 1588-ból származott versnél régibb magyar fordítása, az kétségtelen, hogy a 16. századnak nem vége felé, hanem legalább is közepe táján ismerte azt a magyar közönség. Ismeri ma is a ponyva irodalom által, sőt meséi sorába iktatva látja Gaal Gy. Népmese gyűjteménye 3-dik kötetében LII. szám alatt.

Ugyanott a XXXVI. szám alatt A bűbájos lakat című mesét olvashatjuk. Ezt az előszó azon húsz mese közé sorolja, melyek ezen kötetben mint „merőben újak“ jelennek meg. Pár év múlva (1862) Balkányi Szabó Lajos, Magyar ősmeséi (Debreczen) 2-dik kötetében Szakszavára címmel szintén megjelent s a szerzőnek arra a furcsaságra adott alkalmat, hogy a zendaveszta 4–5 sorát eredeti nyelven és betűkkel közölte s el is olvasta magyarul. A mese is csak ilyen magyar mese. Feltalálható a ponyvában is; legújabb kiadásának címe ez: A megbecsülhetlen lakat afrikai XAXA barlangban. Pesten 1862. Bucsánszky. (Né-

metül is árulják.) Bucsánszky már Pozsonyban is nyomatta. Elöttem is mondták ezen mesét s úgy jöttem rá egy régiebb, talán első magyar kiadására a következő című könyvben: *Erköltsi iskola az az huszonnégy nyájas! históriák stb. stb.* Irattatott két részben Német nyelven, a Haza ifjainak kedvéért. Fordította magyarra Farkas Antal, a kassai Districtusnak provincialis komissariussa. Kassán Fűskuti Landerer Mihály bötüivel 1790. esztendőben. A szerző vagy fordító testőr volt, s mint ilyenről és művéről említést tesz Ballagi A. „A magyar kir. testörség története“ című munkája (Pest. 1872.) 225. lapján. A munka távolról sem olyan igen ritka mint B. állítja. A huszon-kettedik historia címe: „Meg-böcsülhetetlen Szaxa vára Affrikának.“ Úgy látszik, hogy a ponyva számára készült fordítás, eszközlőjének nem volt tudomása az *Erköltsi iskoláról*, bár igen valószínű, hogy a nép ajkán már régebben hangzó históriát akart lefordítani s köz keletűvé tenni. Hogy a testőr fordító célja mi volt s mennyiben érte el, előjáró beszéde következő szavaiból ítélhetjük meg . . . „majd tsak nem az egész országot befutottam: de korántsem mondhatom, még kevesebbet ditsekedhetem Hazámnak sok gyümöltseivel . . . . . egyebet sem hallottam a fonyásnál, tyúk, pulykák, s egyéb baromfiak szaporításoknál, noha azt is nem tsak dicséretes, sőt szükséges is tudni. Az odahaza ülő urfiaknak pedig töbnyire puska, pipa, jó kopó visla, kutya s játék a beszédjek: és ha azon kívül tovább nyájas beszédekre jön a dolog, szép Históriaik helett el kezdenek igen semmiségeket beszélteni: melly is ebbül áll p. o. Hejj hol vólt, hol nem vólt heted hét országón, még az operentzialis tengereken is túl volt, egy vén asszony, a ki ugy megfejte az ágast; hogy a Jutka majorosné teheneit se fei meg különben. . . . . Ez vólt legfőbb ösztönöm ezen Huszon-négy Históriaiknak Magyarra való fordításokra“ stb.

Farkas A. fordításait magyarításoknak nem lehet mondani, de hogy néha ilyesmi is megfordult agyában, olykor-olykor elárulja. Így a Szaxa vára historiájában is Pajkos nevű szürke paripáról beszél; említi az akkori híres erdélyi méneseket, a Betlehem, Gyulay, Kemény, Bartsay, Jósika s gróf Bánfy-féle méneseket; a katonai pompa festésekor nem elégszik meg a fordítással, hanem magyaros leírással igyekszik

eltalálni olvasója szája ízét; mind ez azonban csak veres foltnak marad a fekete posztón, s nem a fordító ilyenmű erőlködésének tulajdoníthatjuk azt, hogy a többi közől Szaxa vára historiája népi mesévé bírt lenni, mint inkább csudálatos, tündéries tartalmának, mi az idegen hangzású neveket (mint Matadaj, Lamek, Palesztrina, Bellastra, Achim) is megszokhatókká tette, s a szerkezetnek, mely a mesehallgató igazság-érzetét nem hagyja kielégítetlenül.

Még csak a huszonegyedik historiájáról kell az Erkölcsei iskolának pár szót szólanunk. Címe ez: Dánus országai részeges paraszt Ripsel. Ripsel historiája mintegy negyven évvel ezelőtt a ponyvairodalom legkapósabb darabjai közé tartozott, ma már alig tud róla valaki valamit. Úgy látszik, hogy egyenesen az Erkölcsei iskolából vette át a ponyva s száma nélkül nyomattatott „ebben az esztendőben“. Egy régibb — de aligha legelső — kiadása ismeretes előttem 1829-ből. Különben az Erkölcsei iskola ponyvára került historiái végéről mindig elmaradnak Farkas Antal „tanítása“-i.

Ha már most az itt említett kettőhöz hozzávésszük még a 23-dik számú Isopfa alatt szerentséssé lett Fortunatus historiáját, azt kell mondanunk, hogy Farkas Antalnak nagyobb mértékben sikerült, a mit akart, mint talán maga is hitte volna. Szerencse, hogy a mesélő nép izlését olvastatása daczára sem tudta végképen elrontani.

SZILÁDY ÁRON.

A „NEK“ NÉVRAG.

I.

Azok közé tartozom, a kik e ragot tulajdonítóragnak tartják és külön *nek nek* birtokosragot nem ismernek. De eszem ágában sincs tagadni azt a kétségtelen tény, hogy e rag birtokviszonyt is fejez ki ott, a hol kell.

Brassai Sámuel és Szarvas Gábor nyelvész-társaim is így vélekednek róla. Brassai szerint: e rag ott, a hol birtokviszony forog fenn, csak arra való, hogy figyelmeztessen a birtokviszonyra a czikkiró-jelezte esetekben.

Szarvas szerint: e rag csak pótolja a hiányzó birtokosragot. (Nyelvőr. 1872. III. és VIII. füzet.)

A régi nyelvészek is dativusi ragnak mondják. Tanúsítja ezt a Corpus Grammaticorum Linguae Hungaricae. Révai is csak ezt tartja róla. „Dativi casus formativum est *nek*, vocali congruenter mutata *nak* — —“ E ragnak egész múltja tehát tulajdonítórági minősége mellett szól.

Újabb nyelvtanaink mind a mellett is külön „sajátítórágot“ (genitivus) és külön tulajdonítórágot (dativus) állítanak fel. Ebben például: „Itt volt Pálnak a fia“ — a *nak* sajátító; ebben pedig: „Péternek adtam a pénzt“, — a *nek* tulajdonítórág volna.

A Nagy-Szótár még tovább megy; különböző eredetűnek is mondja ezt a kétféle *nek* ragot (L. *nek*). Ide iktatom a szótári cikkben a régiek, valamint a köznép nyelvéből is idézett *nekem*, *neked* stb. személyragos példákat, annál is inkább, mivel nézetem szerint a *nek* ragnak épen ez a személyragos alakja tünteti föl kézzelfoghatólag tulajdonítórági természetét; ennek a kimutatására pedig szükségem van a jelen értekezésben; mert rá akarok mutatni a birtokviszony eseteiben nem ritkán előforduló hibás beszédre, a mely napról napra mindinkább terjed.

Lássuk a N. Szótár példáit. O neki minden anygali dicsérik az urat. Ő nek in minden szerszámáth, lovátt elvettíkh az törökökh.“ (Szalay Ág. 400. m. l.) A nép nyelvéből pedig. „Péternek a lovát vitték el, nekem meg a szekeremet.“

E három példából csak kitetszik a mihi, tibi, sibi. Ha még ez sem dativus, akkor egyáltalában nincs dativus a magyar nyelvben. Az utóbbi két példát csaknem szószerint lefordíthatni latinra is, németre is. „— — omnes equos abstulerunt ei Turcae.“ „Die türken haben ihm alle seine pferde weggeführt.“ „Petro equum abstulere, mihi autem currum.“ „Dem Peter haben sie sein ross weggeführt, und mir meinen wagen.“

Tudom, hogy a német irodalom nyelve az ilyen mondatokban nagyritkán él a mein, dein, sein névmásokkal; de hiszen itt a *mir*, *dir*, *ihm* a fődolog. A déli

németség köznyelvén tudvalevőleg így beszélnek: *W e m sein haus ist das? Das ist d e m Peter sein haus.* (Ez Péternek a háza.) Ezzel csak azt akartam jelezni, hogy még a különböző törzsokből származó nyelvek is találkoznak egymásik kérdésben.

A magyar népnyelv különösen kedveli a *nekem, neked, neki* alakot; él vele ott is, a hol az irodalom nyelve mellőzni szokta. „Észem a lelkét neki. Tudom én neki a bibéjét. Legjobb barátunk m i n e k ü n k. N e k i k minden szavuk arany.” Im ez a személyragos *nek* semmiben sem különbözik a fennebb idézett mondatnak (O n e k i minden anygali dicsérik az urat) *neki* alakjától, és szintűgy azonos a *T e m e t é s i B e s z é d*-ben hatszor eléforduló *neki* (*illi, ei*) dativussal; pedig emez itt nem is áll birtoknévvel szemben.

Ez egyik tételben: „hogy legyenek n e k i segéd Uromk színe előtt“ mitsem változtatna a n e k i tulajdonítórági jellemén az, ha s e g é d helyett s e g é d j e i birtoknév állna ottan.

Nem bocsátkoztam volna e z á t t a l a *nek* eredetének vizsgálásába, és tekintve, hogy ez a rag csakugyan kétféle szerepet visz, nem bántottam volna a külön birtokos- és külön tulajdonítórág elméletét, ha látnám, hogy ez a különböztetés megkönnyíti az esetek közti különbségnek a fölismerését. De épen ellenkezőjét látom a gyakorlati alkalmazásban. Számos beszélő és író összetéveszti a dativust a genitivussal, helyesebben: a z z a l, a mit más nyelvek szabályai szerint genitivusnak nevezünk; a minek következtében ím illetén mondatokkal találkozunk az élőbeszédben és irodalomban.

„E kérdésben az elméleti fejtegetések n e k m á r semmi tere; e helyett: t e r ü k. E papiroknak nincsen fedezete; e h.: fedezet ü k. Meglehet, hogy ha másoknak eszébe jut a 48. előtti conservatív politika — —; e h. e s z ü k b e jut. A tisztviselőkn e k szoros kötelességévé tétetett stb.; e h. kötelesség ü k k é tétetett. A pénzügyi közegek n e k m á s a hivatása; e h. hivatás u k. . . hogy a hozadéki adókn a k? e h. b e c s ü k.”

Többes-számú példákat idéztem; mert csak ezekből látni a hibás ragozást, vagyis azt, hogy az illetők szem elől tévesztették a *nek* ragnak tulajdonító mivoltát. Az itt idézett mondatokban a tulajdonítóragos névnek többese a birtoknévnek több birtokosra mutató ragozását vonja maga után

A *nek* raggal az a bajunk, hogy az itt idézettekhez hasonló mondatokban nem ismerünk rá hamarjában; azaz nem tudjuk, az-e a szerepe, a melyet az újabb nyelvtanok az úgynevezett sajátítónak tulajdonítanak, vagy az, a melyet a külön felállított tulajdonítóragnak szántak.

E bajnak nem a *nek* az oka. Vannak igéink, a melyek a *nek* ragú nevet még a birtoknévvel szemben is dativust jelző raggal vonzzák. A dativusi értelmet félreismerhetetlenül kifejezi a *nek* ragnak személyragos alakja (*nekem*, *mihi* stb.) A megoldásnak nyitja tehát a következő. A *nek* ragú nevet egy pillanatra mellőzzük, s a *neki* szót teszszük helyébe; és ekkor, ha látjuk, hogy a mondat csak az utóbbival szerkeszthető magyarosan vagyis helyesen, bizonyosak lehetünk benne, hogy a *nek* ragú névnek nem genitivusi, hanem dativusi értelme van.

Példák: „Péternek semmi köze hozzá. Pálnak nem jutott eszébe. Fiaimnak ez a leczke javukra szolgál. Leányaidnak nehezükre esik ez a dolog. *Neki* szóval: „*Neki* semmi köze hozzá. *Neki* nem jutott eszébe. *Nekik* ez a leczke javukra szolgál. *Nekik* nehezükre esik; vagy: *Nekik* esik nehezükre stb.“

E példákban a *nek* ragú neveket nem pótolhatná a névelős személyes névmás (*az ő*). Nem mondhatjuk így: „*Az ő* eszébe nem jutott. *Az ő* nehezükre esik ez a dolog.“ Magyar ember nem beszél így.

A mely névnek kifogástalan helyetteseül szolgálhat az *az ő*, az a név valódi birtokos is a mondatban; pl. „Pálnak a testvérével beszéltem. (Az ő testvérével beszéltem.) Most becsülik föl Péternek a házát. (Az ő házát.)“ Itt a *nek* el is maradhat. „A Pál testvérével beszéltem. A Péter házát becsülik fel most.“ A *nek* mellőzése eseteiről most nem szólok.

De a dativusi értelmű nevek mindig megtartják a *nek* ragot; és így nem mondhatjuk: „Szomszédom kedve is jó“ e helyett: „Szomszédomnak is jó a kedve.“ Nem mondhatjuk: „Öcsém inyjére esik az ilyen tréfa“ e h. „Öcsémnek inyjükre esik“. Hibás ez: „A Pálék feje fáj, nem az enyéme“ e h. „Páléknak fáj a fejük, nem nekem.“

A különbség tehát szembeszűkő a tulajdonítóragnak e kétféle szereplése között. De én ebben semmi meglepőt nem

látok. Engem épen az lepett meg, hogy újabb időben két külön *nek* ragot láttam felállítva, mintha az *egy nek* nem szolgálhatna különböző viszonyok jelzésére, különböző értelem kifejezésére, a mint ezt más ragok példája világosan feltűnteti.

Tény az, hogy a *nek* ragú névben igen gyakran lapang a *neki* névmás, és hogy a birtokragos névnek ragozására módosítólag hat a szerint, a mint a *nek*-es név egy, vagy egynél több birtokost fejez ki; pl. Pálék *nek* (nekik) elfogyott a pénzük. A személyragos igehatározatlana is tudvalevőleg hasonló szabályt követ a *nek* raggal szemben; pl. „Péter *nek* (neki) el kell utaznia. Kovácsék *nek* (nekik) nem jó itt maradniok.“

Régebben igen sűrűen szerepelt a birtoknévnek több birtokost jelző ragja. Lassan-lassan — nézetem szerint a nyelv természetével egybehangzólag és egyúttal a széphangzásnak határozott előnyére — meglazult ez a viszony a birtokos és birtok között. Ma azt látjuk, hogy a birtoknévnek csak egy birtokosra mutató ragozása az irodalom nyelvében némelykor túlmegy a kellő határon. A népnyelv ritkábban él a *nek* raggal; de a mikor él vele, gyakrabban használja a birtoknévnek több birtokosra mutató ragját ott, a hol csakugyan birtokos-többség forog fenn.

A századok hosszú során át fokozatosan végbement változást nyomról nyomra követni és fölmutatni nem lehet ez egypár sor feladata. Az itt idézett példák mind a mellett is hadd világosítsák meg némileg a tárgyat.

T e m e t é s i B e s z é d. A hosszabb megszólításban jobbadán csak ragozatlan és egyes-számú birtokosnevek fordulnak elé; a birtoknevek tehát csak egyes birtokosra mutató ragot vesznek föl; pl. „egy fa gyimölcsétől. Engede ördög intetvének. Vimádjuk Uromk Isten kegyelmét“, stb. „Halálnek halálálal halsz, és lön halálnek és pokolnek fesze, és mend vő nemének.“ E tételben: Es az gyimölcsnek oly keseru vala vize“, a „gyimölcsnek“ már tiszta dativus: (neki) oly keserű vala (az ő) íze.

A rövidebb megszólításban van birtokos-többség, vagyis: többség szemben a különálló birtoknévvel; s ez, mint látjuk, több birtokosra mutató ragot vesz föl: „hogy birság-

nap jutva, mend vő Szentei és Önöttei közökön jov felől jokatnia eleszje vőt.“ (ut — — inter Sanctos et Electos suos eum in parte dextra collocandum resuscitari faciat.) Tehát nem: „Szentei(nek) és Önöttei(nek) közén, hanem közükön“.

Tatrosi másolat. 1466.

A véneknek szerzéseket.
Megeszitek özvegyeknek házokat (domos viduarum.)

De belől teljesek halottaknak tetemekkel.

Pesti Gábor. 1536.

A régieknek szerzéseket.
... özvegyeknek házaít.

... halottaknak tetemivel.

A Tatrosi másolatban továbbá: „Nem veszed embereknek személyeket. És lesznek jelenségek, és földeken nemzeteknek szorongatások.“ De vannak itt viszont olyanok is, mint: „Te vagy-e sidóknak királya? tevéknek szöréből. „Látván kedig a leváltaknak és a saduceusoknak sokit.“

Tihanyi Codex. Az szíz szent Eugeniának élete. „Az poganyoknak istenök (dii) mind ördögök. Megolvastuk az nagy böcsenek tudományokat; de akármit mondjanak, az köröszményöknek éneklésökkel az ő mondások meggyőzetnek. Én *néköm* nevem Eugenius.“

A Jordánszky Codexből, a *neki* szóra való tekintettel: „és hívá *hű neki* (ő neki) nevét Jézusnak.“

Hogy a birtoknévnek ez engedelmissége századok lefolytával nagyban alábbszállott, kitetszik többek közt a múlt századbeli művekből.

Cserei Mihály historiájában (1709.) az ilyen szólások mellett: „Azoknak jobbágyokat, jószágokat — — el kezdé foglalni. Már azoknak elméjeket is megsínálta. Sőt még azoknak neveket is — — kibeszéli“ eléfordúlnak, még pedig sűrűen ilyenek is: „— — a nagy uraknak a megöletése, kiknek esze nem érkezik vala, hogy a törökkel a francia királyoknak békessége lévén — —“. („Békessége“ kézzelfogható botlás.)

Dugonics András. (Római Történetek. 1799. Már itt gyérebben találhatók ezek: „A királyoknak számkivetéssök után.“ Annál gyakrabban az ilyenek: „mert a Történeti Dolgoznak böcsületös le-írassa“ stb.

Kölcsey Ferencz. (Aesthetikai és kritikai dolgozataiból) „s férfiakoknak erejét az öregségnek lankadása váltja fel. Azokhoz, kiknek tartományában megtelepedtenek. A hősi kor hagyományainak határain is túl. Hosszú forrás lett ezeknek következése... más úton indultak, mint az argonauták unokáiké.“ (Ez feltűnő: ragozatlan birtokos, és mégis birtokos-többséget kifejező birtoknév. Ma így mondjuk: „az argonauták unokáié.“)

Kritikai Lapok. (1834.) „Ezeknek eredeticik. — azoknak jó fordításaik. — hogy ezeknek kiadására a társaságot (Akademia) nem épen a fordítmány művészeti becsé bír. Lejtést, melyet az egyes szavaknak... következtetése szül. Dajka izlés dolgában a Gratiának csaknem úgy választott kedvence volt, mint Kazinczy.“

A népnyelvből. „Gyermekeknek fegyverök a sírás. Disztuknak a szerűjök elfogyott (a disznók lisztje elfogyott.) A kjetik küettyik bópál“ (a kendtek követje balpárti.) Bodóék kutyájuk; Bodóék ökrük“. (L. Nyelvőr. 1872. VIII., 1873. III. füzet.) „Ez itt a cigányoknak vajdájuk.“ Ez utóbbit és hasonlókat magam is hallottam. Legsajátságosabb mindenesetre a „kjetik küettyik“, és a szegedi „Bodóék ökrük“-féle viszonyítás ragozatlan birtokossal és mégis a birtokos-többségre mutató birtoknévvel. Hogy a nép ritkábban él tulajdonítórágos birtokossal, mint az irodalom embere, azt a népnyelvhagyományok kétségtelenné teszik.

JOANNOVICS GYÖRGY.

MAGYAROSAN. /

Gyergyai a második („se“) pont alatt még két kitétel ellen hallatja megrovó szavát. „Az *is nem, is ne*, úgymond, idegen a magyarnak a *se* helyett; nem úgy mondja: az *is nem* jó; ő *is nem* tud magyarul, hanem így: a *se* jó, ő *se* tud magyarul“. Továbbá: „Valamint az *is nem*, úgy nem jó a *nem—sem* a *nem—is* helyett; pl. Nem árt tudni azt *sem*, hogy —, arra nem építhetünk legkevesebbet *sem*, helyesen így lesznek: nem árt tudni azt *is*, hogy —, arra nem építhetünk legkevesebbet *is*.“

Az első kifogás alapos, de fölösleges; alig hiszszük,

hogya volna született magyar ember, bármennyire megromlott is különben a nyelvérzéke, a ki pl. „fiam sem él már“ helyett azt mondaná, hogy „a fiam *is nem* él“. A mi azonban a *sem*-nek a második esetben felhozott használatát illeti, ebben Gyergyainak nincs igaza; s e megrovásával újrolag csak arról győz meg bennünket, hogy számba sem veszi az életet, legalább a nyelv egész életét; mert abból, hogy valamely használat nincs meg, vagy talán máskép van meg pl. Erdélyben vagy a székelyeknél, még egyáltalában nem következik, hogy az nem lehet meg Magyarországon, vagy ha megvan, hogy annak rosznak kell lennie. Már pedig itt minálunk bizony úgy beszélnek széltiben, hogy: „nem árt annak a csavargós istennyila sem“, nem pedig: „a csavargós istennyila *is*“. De hogy Gyergyai hibájába ne essünk, a ki sokszor állít, de nem bizonyít, íme itt vannak a példák, még pedig nem az irodalmi, hanem a népnyelvből; s ezeknek olvasásakor, kérjük, juttassa eszébe művének 8. lapján felállított tulajdon fő elvét, mely így hangzik: „a nyelv sajátosságait csak az élő beszédből kell és lehet kifürkészni.“

Népkölt. Gyűjt. I. Ojan nem vóna sčhun a kerek világon é' kirájnak sč. (405.) Hiába möntögetözött, hogy ő soha sč monta égy szová sč. Ha ezör lelke lött vóna sč tutta vóna aszt szétgörgetni égy hét alatt sč. (411.) Az asztalhoz ültem, de biz énbélem nem fért égy falat sč. (460.) II. Péternek nem volt kutya-baja sč. (376.) Nem tartott az meddig sč. (399.) A kutyának nem adott sč egyikből sč másikból égy falatot sč m. (415.) A kincstárból nem szabad elhozni de még csak égy kis krajczárt sč m. Ugy képen terémti az öregét, hogy nem adta volna két annyiért sč m. (467.) A másik korszóba nem volt égy csépp sč. (454.) Az egész világot el akarta nyelni, pedig nem volt senkije sč. (437.) sat.

Itt önkéntelenül is kérdeznünk kell a t. szerzőtől, vajjon mit ért ő a „közbeszéd“ alatt, a melynek útmutatása szerint hibás, nem magyaros az ilyféle szószerkezet: „nem tudok róla semmit *sem*“. Mert azt nem akarjuk föltenni róla, hogy a tiszavidéki nyelvet, a honnan vannak a föntebbi példák véve, kizárná a „közbeszéd“ fogalma alól. —

A 3. pont alatt ezeket mondja. „Ért, miatt, végett (wegen), ezeket a magyar mind megkülönbözteti. Ért okadó, miatt kényszerítő vagy akadályozó okvető, végett célzó és

csak igéből lett lett főnév után jár.“ A mit a szerző ezeknek használatára nézve fölemlít, az nagyobbára áll. Áll nevezetesen a *miatt* és *végett* éles különbségéről; de hisz itt nem is lehet kétség; mert a mennyire össze nem téveszthető a „*honnan*“ meg a „*hová?*“: a múlt és a jövő, annyira összeférhetetlen az okadó *miatt* (= *honnan*, múlt) a céljelölő *végett*-tel (*hová*, *jövő*.) Mindenesetre hiba tehát pl. így beszélni: „Megrendült egészsége helyreállítása *miatt* (e helyett: *végett*) fürdőre utazik“; mert az „egészség helyreállítása“ célja az „utazásnak“, csak következik rá (*hová*, *jövő*), nem pedig oka, nem előzi meg. A mit azonban az *ért*-ről úgy minden megszorítás nélkül mond, hogy az okadó, abból ismét kitetszik, hogy szabályainak legtöbbje nem a jelenségek összességéből, hanem csak egy s néha csekélyebb részéből van levonva; ebben bizony téved; mert az *ért* per eminentiam célzott fejez ki; célzott fejez ki különösen azon mondatokban, melyeket ő hoz fel példáknak, mint: „*husért* ment a piacra“. Ebben a „*hús*“ célja a „*menés*“-nek, nem pedig oka; azért megy, hogy a húst megkapja, nem pedig mivel megkapta. Meg kell egyébiránt jegyeznünk, hogy a népnyelv synonymjai különösen a határozók tekintetében nincsenek oly élesen szétválasztva egymástól, hogy néha-néha egyiket a másikkal föl ne cserélné; pl. „Ne várd Panni a Miskát, nem jöhet a sár *miatt*“, s közvetlen mindjárt rá: „de a sártól jöhetne“ (Népk. Gyűjt. II. 37.); a 142. lapon pedig: „Megérdemli az a lány, kiért sáros a csizmám.“

Csak e pár idézetből is kitetszik tehát, hogy néhány, sőt némely esetben akár százakra menő példák alapján sem vagyunk még feljogosítva arra, hogy szabályainknak általánosan kötelező erőt vindikáljunk. Azért itt is mint sok más kérdésben végmegállapodásra csak akkor juthatunk, csak akkor mondhatjuk ki, hogy pl. egyik-másik használat minden esetre nézve kötelező, a mely alól nincs kivétel, vagy hogy bizonyos esetekben megengedhető az eltérés tőle, s ismét, hogy melyik használatot kell mint bebizonyított helytelenséget kerülnünk, ha majd a nyelvbeli jelenségek legnagyobb részét átvizsgáljuk. —

A 4. pont alatt így szól: „*Vá vé* átalakító nem jó *nak nek* tulajdonító helyett. Tehát nem: „*királylyá* választani, kikiáltani, nevezni, tenni“, hanem: *királynak*“. E szabályt

sem merjük föltétlenül helyeselni. Annyi igaz, hogy a *nek* szokottabb, használatosabb, mondhatni majdnem általános a nép nyelvében, de úgy látszik, csak bizonyos igékkel kapcsolatban; a szabály azonban oly mereven, mint azt Gyergyai felállította, a ki meghatározásában a műszó („átalakító”) fogalmából indult ki, teljességgel nem áll. A „katon a lett” s „katoná vá lett” közti különbséget pl. így magyarázza: „Fiam katona lett, de még nem tudom, katoná vá lesz-e, válik-e, azzá alakul-e át?” Hogy lehet e definitívóval kiegyeztetni pl. amaz ismeretes kitétel: „bolond d á tartott”; vagy a Népkölt. Gyűjteményből a következő példákat: „Mikor katoná vá lettem, szilaj csikóra nyergeltem.” (II. 198.) „Nem bánom én, ha kocsis is, ha nem is, szolgál ó vá hasonlítom magam is”? (125.) Hogy sok esetben a *két rag alkalmazása lényeges különbséget idéz elé, az kétségtelen; a kérdés tehát az, hogy mily kitételekben állhat csak az egyik, s vannak-e s melyek azok, a melyekben árnyalatkülönbség nélkül mind a kettő használható.

(Kérjük t. gyűjtőinket az ide szóló példák megfigyelésére s beküldésére.) —

„Miért akarja némely író, úgymond Gyergyai az 5. pont alatt, a közbeszédben nem is hallható *bennünket* és *benneteket* valóban helytelen ragokkal kiszorítani az életben mindennap hallható névmásokat: *minket* és *titeket*, valóban megfoghatatlan.” Ha valamely természettudós csak a saját korabeli természeti jelenségekből akarná szabályait leszármaztatni, bizony azt mondanák reá, hogy nagyban elhibázta dolgát; hát ha még ehhez csak egyetlen egy vidék tüneményeit figyelné meg, s azok nyomán akarná törvényeit felállítani, vajjon mit mondana a tudós világ hozzá? Pedig Gyergyai szakasztott mása az ilyen természettudósnak. Nála nem hogy a történeti nyelv nyomna valamit a latban — az összehasonlító nyelvészetről nem is szólunk — vagy legalább a mai irodalomé, hanem még a nép nyelvéből is irgalmatlanul ki akarja küszöbölni mind azt, a mi nem erdélyi, többet mondunk, a mi nem az ő faluja, vagy városabeli, a mint ezt a maga helyén élő példákkal bebizonyítjuk. Azt mondja, a *bennünket*, *benneteket* alakokat a közbeszéd nem ismeri; pedig dehogy nem ismeri; a magyarországi legalább széltiben ismeri és használja; s a ki figyel rá, némi különbséget is vehet észre

egyrészt a *bennünket benneteket*, más részről a *minket titeket* közt.

Nem kényszerítjük, hogy pusztá állításunknak higgyen; azért idézünk példákat a Népkölt. Gyűjteményből, a melyekre pedig senki sem foghatja rá, hogy Gyergyai állításának megcáfolására voltak kiszemelve.

I. „Evvel köszönitek meg, hogy a szent földre hoztalak b e n n e t é k e t? (25.) Édes Jézus, még né útájj b e n n ü n k e t. (34.) Mennybe viszi lelkünket, ott vigasztal b e n n ü n k e t. (45.) Ha beszegődtek, mö'fogadlak b e n n e t ö k e t. (410.) A medve, farkas és a nyul küldöttek, hogy meghívjalak b e n n e t e k e t hozzájok ebédre. (436.) II. Hunczut a vármegye, meglesett b e n n ü n k e t, tiszahajlási csárdába elfogott b e n n ü n k e t. (54.) Halljátok hé, gazdánk hí b e n n ü n k e t. (385.) Halljátok hé, gazdánk csakugyan hí b e n n ü n k e t. De már igaz ám, hogy gazdánk hí b e n n ü n k e t. (386.) Mege sz b e n n ü n k e t elevenen. Majd csak megsegít b e n n ü n k e t a jó isten. (419.)

SZARVAS GÁBOR.

A SZENVEDŐ IGEALAK.

Igen helyén van, hogy a Magyar Nyelvőr nemcsak nyelvtani értekezéseket és szógyűjteményeket közöl, hanem a hírlapok, tankönyvek, színpad, szószék, hivatalos iratok, s más effélék nyelvére is ügyel, s fattyúhajtások, idegen csemeték, szarkalábok stb. címe alatt ily helytelenségek megbíráására rovatot tart nyitva. Az általánosságban elmondott szavak ugyanis elhangzanak a nélkül, hogy azokat valaki magára értené; de az így helyenkint kijelölt magyartalanságok megbírálása megragadja az illetőt, s ez vagy megjavúl, vagy védelmezi magát. Azonban épen az ilyen kijelölésekben s megrovásokban nagyon csinján kellene eljárni, hogy némely túlságos követelésekkel az igazságos megrovást is gyanússá ne tegye a nyelvész.

Ilyen túlságos követelés a szenvedő igealaknak kárhóztatása. Tagadhatatlan, hogy a mostani élő magyar népnyelv szerint a szenvedő hajtogatás kevésbbé magyaros. Tudvalevő dolog, hogy p. o. a latin fertur kifejezést így fordítjuk magyarra: m o n d j á k, tehát cselekvő igeraggal. Bizonyos

az is, a mit a M. Ny. sokszor tanácsol, hogy körülírással el lehet kerülni a szenvedő alakot. Sőt a magyar nyelv természete olyan, hogy a nyilvánvaló cselekvő alakkal akármi szenvedő értelmű dolgot ki lehet fejezni. Így az *ó, ő* rag cselekvő jelen részesülőt vagy igenevet képez, u. m. futó ló, vonó marha; de szenvedő értelemben is, sőt igenis magyarosan élünk vele, pl. egy napi járó út, ivó víz, evő eszköz, vágó híd, eladó lány, a mi nem annyit jelent, mint ha az út járna, a víz innék, az eszköz ennék, a híd vágna, a lány adna el valamit, hanem az ember járja az utat, issza a vizet, sat. Sőt még több. Ugyanazon cselekvő rag, mely a jelenidejű igenevet adja, háromféle értelemben is fordul elé, pl. mártogató annyit tesz mint a ki mártogat; azután jelenti azt, a mit mártogatunk, vagyis mártalékot, főzeléket, vagy valami folyadékot; végre annak elnevezésére is való, a mivel mártogatunk; p. o. add, ide azt a mártogatót, t. i. kétszersültet, melylyel szokás a bort kimártogatni. Továbbá a cselekvő igének múlt részesülője bizony inkább szenvedő, mint cselekvő értelmű; mint: kapott ajándék, vett könyv, kihúzott szám. Így a halotti beszédben: adott hatalm. Csak birtokos raggal adnak némi cselekvő értelmet; pl. a minap kaptam ajándék, a tegnap vetted könyv, az öcsém kihúzta szám. De ezek is valóban szenvedő értelműek. Egyébiránt a román, német, szláv nyelvben is a múlt részesülő szenvedő értelmű. A magyarban csak bizonyos képzők alkotnak a szenvedőből cselekvőt, p. o. jártas, nyertes, győztes. A jövő részesülő, noha az újabb divat szeretné kitüntetni cselekvőségét, mégis szenvedő tulajdonságot fejez ki. p. o. küldendő, tartandó. Pedig cselekvő értelme kiteszik már a halotti beszédből is, mert endől világosan annyi, mint eendél. A főntebb érintett jelenidejű részesülők, midőn főnevekké lesznek, akkor is inkább szenvedő, mint cselekvő értelmet kapnak, pl. szabó, író, szerző ugyan cselekvő; de adó, mosdó, fürdő, fedő, kötő, furó, tarló, fogó és sok más szenvedő. Még leginkább kirí a cselekvőség az összetételekben, pl. gombkötő, posztónyíró, szemfényvesztő.

Mind a mellett ez nem ad jogot a szenvedő alaknak végképen való kiküszöbölésére a magyar nyelvből, mint azt

a M. Ny. idei folyamának 2-dik füzetében a Vasárnapi Ujság bírálója sürgeti. Szavai ezek: „Van elég *atik, etik* végű szenvedő is; pedig ez az alak, ha volt is nyelvünkben, most már elavúlt, az élő beszédből kihalt, talán csak az egy *születik* szóban el.“ Az első füzetben mondja a M. Ny.: „Kérelhetetlenül az idegenszerűségek közé kell számítanunk a szenvedő alak gyakori használatát. Magyaros írás csak a magyaros beszédnek mása, magyaros beszédben pedig szenvedő alakot nem ismerünk.“ S alább: „A sok szenvedő alak használata igazán kezd kiállhatatlan lenni.“ Hogy a szenvedő alaknak sűrű használata csak az igazi magyarság rovására történik, abban igaza van; de hogy e miatt a szenvedő alakra halálos ítéletet kellene kimondani, igen messze vágó okoskodás. Ne legyünk igazságtalanok. Épen az irodalmi nyelvnek nincs oka ez ellen kikelni, csak gyérebben kellene vele élni. Hogy ez alak annyira elavúlt, hogy a bíráló szerint csak az egy *születik* szóban él, különös, de még is bizonyoság rá, hogy létezik. Azonban mindennap hallani a magyar nép között e kifejezést: *dicsértessék*; továbbá fönn van tartva akárhány régi énekben. p. o. *Áldassál szent háromság. Dicsértessél oh Mária. Fönn van tartva ama gyerekjátékban, melyben mondogatják: Dicsértessék, tiszteltessék. Hogy már jó régen meg volt a szenvedő alak a magyar nyelvben, kitetszik a nyelvemlékekből. Így a tiszti esküben: te metessél; Sz. Margit életében: ragadtaték, szenteltetött. A szent írás régi fordításában: hivattatik, meghirdettek, vettetének. S a régi írókból igen sokat lehetne idézni. Már pedig mind ez irodalmi nyelv; tehát mért ellensége a szenvedő alaknak épen az irodalmi nyelvben? Ha az igék *ikes*ségét, vagy a *melly, olly, illy, amyi, emyi* írását kettős betűvel a régi nyelvemlékekből védelmezzük, szabadjon a szenvedő igealak mellett is onnan hozni fel okokat.*

Az irodalmi nyelv ellenében merően a nép nyelvére hivatkozni igen egyoldalú eljárás. Nem kell az egyiknek jogát a másiknak rovására kiterjeszteni. Ha ma a szenvedő alakot kiküszöböljük az irodalmi nyelvből, mert a népnyelvben nem létezik, holnap kiküszöbölhetjük (Riedl indítványára) az *ikes*séget is belőle; mert ez oly hiányosan és ferdén létezik a magyar élő nyelvben, hogy akár nem létezőnek is tekinthetni.

Abból ugyanis, hogy van: méltóztassék, aluszik, iszik, eszel, aggódjál, ép oly kevésbé lehet következ-
tetni, hogy vannak *ikes* igék, mint abból, hogy mondják:
állják, mondol, a djál azt, hogy ezek is *ikes* igék. Szó-
val ha vannak is tájak, hol az *ikességet* megtartják, de azt
lehet mondani, hogy legalább nagyobb része népünknek azt
nem ismeri. Már Versegi harczolt a szenvedő alak ellen; s
mivel az *ikességet* magyartalannak tartotta, a szenvedő igé-
ket is meg kellett támadnia. Vak buzgalmában annyira ment,
hogy az *ikességet* bizonyos vallásfelekezethez tulajdonította,
mintha ez találta volna fel, s ennek énekéhez is hasonlítja külö-
nösen a félmultnak *ék* ragát, mely az ő szavai szerint a c u t u s,
et vagitui similis sonus. Hasonlóképen vélekedik a
szenvedő igealakra nézve is, midőn ráfogja, hogy a sz. irás
fordítói tanították rá a népet, a latin nyelv sajátosságait nem
adván vissza magyarosan, hanem szóról szóra, nehogy valaki
azt mondja, hogy megváltoztatták. Mennyire viszi a nyelv-
vészt az elfogultság, kitetszik onnan is, hogy Versegi, ki-
kelvén az *ikesség* ellen, azt állítja, hogy a félmultat is bizo-
nyos hitvallás követői találták föl, s ráfogja, hogy csak
néhány faluban, mely ily valláson van, dívik. Bocsánat!
Egész Erdély él vele, s nem is mint félmulttal, hanem mint
(történeti) multtal. p. o. akkoru almát kapék, mint a
kujakom, mondja a székely s vele nem néhány falu,
hanem amaz egész ország. Ez nem üte ki, azaz: nem
ütött ki. Minap Kolozsvártt járák, a mit nagy
Magyarországon így mondanak: jártam.

Vigyázzanak a szenvedő alak ellenségei, hogy okosko-
dásukban messze ne menjenek, a mint messze ment Versegi,
midőn azt állítja, hogy a régiséghez alkalmazni a magyar
nyelvet annyit tenne, mint azt mondani, hogy Ennius jobban
tudott latinúl, mint Cicero; mert, ha szorosan vesszük a dol-
got, csakugyan Ennius jobban tudott latinúl, mint Cicero,
mivel Emins nem volt oly jártas a görög nyelvben, mint
Cicero; már pedig azon magyar, ki anyanyelvén kívül mást
nem tud, magyartalanságot nem követhet el, mivel az idegen
nyelveket nem ismeri, melyek őt magyarságából kivetköz-
tethetnék. Csak az egymással határos népek sajátítanak el
idegen szólásokat; de éppen e tájnyelvekben találni a legere-
detibb, semmi idegen nyelvből nem származtatható saját-
sá-

gokat. Vessük csak egybe a palócz: birónyi, birónul, birónutt-féle kifejezéseket az idevágó székely kifejezésekkel, és meggyőződünk az utóbb mondottak igazságáról. Azonban, valamint az irodalmi nyelv változik, úgy változik a nép nyelve is; s mivel ama régi magyar íróknak semmi okuk nem volt az *ikes* hajtogatást kigondolni, mint azt Versegi magának képzei, minthogy ama nyelvekben, melyekből fordítottak, ily alak nem létezik, világos, hogy abban csak a nyelvszokást követték, valamint a tárgyass tárgyatlan igeragozásban s a szenvedő alak használatában is.

Egyébiránt igaza van a bírálónak, hogy a túlságos veleélés nem ajánlható. Mivelhogy vannak kifejezéseink, melyek szenvedő értelmet adnak a nélkül, hogy a szenvedő igeragokat használjuk, ne ragaszkodjunk oly szigorúan az idegen nyelvek kifejezéseihez, hogy azokat szóról szóra lefordítsuk. Helytelenek bizony az ilyenek: *összehányatva lenni*, *összehivatás*, *műveinek fordíttatása* sat. A szenvedő igealaknak kirekesztését tehát az irodalmi nyelvből túlhajtottnak tartom; de azoknak nézetéhez igenis csatlakozom, a kik úgy vélekednek, hogy csak képesint éljünk vele.

KÖRÉSZ KELEMEN.

ELŐFIZETÉSRE FELHÍVÁS.

„Előfizetési felhívás“ nem jó; mert az igei főnevek objectumukat csak azon raggal követelik mint ige voltukban. A *föl*-lel *-ra -re* jár. Tehát lett: „Előfizetésre felhívás a M. Nyelvőr másod évi folyamára.“ De hisz amaz csak kivételes szerkezet, ez pedig csunya és hibás is!

Brassainak az „Előfizetésre való felhívás“ tetszett; mi annyit jelentene: olyan felhívás, a miért elő kellett volna, vagy érdemes lett volna fizetni, vagy a mivel előfizetni lehet. Szemre való menyecske, jóra való ember, akasztófára való gazember, alvásra való idő, használatra való pénz, stb.

Ragozott főnév után a *való* arra való, hogy amabból jelzöt csináljon. Hanem itt az „előfizetés“-nek nemcsak ártatlanul magyarázgatnia, hanem ki kell egészítenie a „felhívás“-nak értelmét, mely amúgy meglehetősen üres; azaz nem jelzővel, hanem objectummal, kiegészítővel van dolgunk.

A kiegészítő rendszerint elébe kerül a kiegészítettnek; és épen itt van a bökkenő; mert a mi az ige, vagy igei név elé kerül, az a szó nyomatékos. Ily esetben az igekező elveszti természetes nyomatékát, és az ige után ugrik: ebédre hívott meg, és most előfizetésre hí fel; az igei névtől pedig végkép pusztúlnia kell: ebédre hívás, hegyre mászás, tánczba ugrás, előfizetésre hívás.

A miként a Nyelvőr hirdette, úgy nincsen jól; mert ha énekelte is Petőfi: „Befordultam a konyhába, Rágyujtottam a pipámra“; azért soha nem beszélt volna a konyhába befordulásról, vagy betekintésről, sem a pipára rágyujtásról; legalább prózában nem; mert a költői nyelvben ez is lehetséges, az igaz. Csakhogy az előfizetés mindig prózai dolog.

„Felhívás előfizetésre“ grammatikailag ugyan élhetne; de így az „előfizetésre“ szó elvesztette nyomatékát.

Részemről a „felhívást“ sem tartanám meg; mert az annyit tesz, hogy „aufruf“; a magyar ember pedig csak megszólítja, felszólítja azt, kitől valamit akar. A nép szólíttatja, szólongatja is, ha nagyon szabódik valaki. És ennek lehet igen nyomatékos értelme is; pl. szólítsd az az ökröt! nem szükségképen a szép „bimbó, virág“ nevén, hanem, ha úgy kerül, a nyüstös ostorral is, a boldog végével.

Mindezeknek alapján ajánlom a jövő nyegyedre az

Előfizetésre szólítást!

BABICS KÁLMÁN.

MATKÓ ISTVÁN MAGYARSÁGA.

II.

Figyelemre méltó szók és szóalakok.

- Magzatozás: nemzés, szülés. 3
 marczo ng ó: marczangoló... Christus testének marczo ng ói. 436.
 megcsábúlt: elbódult, megtébolyodott. 2. 92.
 meglassodik: lassodik. 251.
 megrikkantja magát: elkiáltja. 80.
 megrivallik... nagyot bödül, megrivallik 107.

- merő, igchatározó gyanánt... ha merő hortyogva is. 217.
 mihelyen — ottan: mihelyt — azonnal... mihelyen
 olvasák, ottan — — esmérék. 231.
 minden: mindenki... hogy lássa minden. 295.
 mivesember: mesterember. 453.
 mulat: mulaszt. 251.
 nám: lám, ind. szó... Nám feltalálák. 369. 345.
 nyálaszkodás: irkafirka, gyermekfecsegés. 2.
 oktondéság: tudatlanság. 157.
 óv: ó... Ov és Vj Testamentum. 14.
 ökreendezés: ökör kérődzése... min kezdi el ökre-
 dezését? 2.
 öszveleg: összevéve, együttesen... akar külön, akar ösz-
 veleg szóllottál. 308.
 paj-társ: pajtás. 82. 197.
 pántolódni: vitázni, czivódni. 3.
 párttartó: pártfogó... Nem csudálom hogy párt-
 tartója. 338.
 penig: pedig; *d*-vel még nem fordul elé.
 pilis: tonsura, kiborotvált fejtető. 92.
 pipeskedés: kérkedés, maga felcziczomázása... a régi-
 séggel való pipeskedés. 107. 116.
 popiom: unguentum populneum. P. P. 105.
 popozlár, valami csúfoló szó, talán popá-val rokon..
 hajda még popozlár Mátyás. 216. 257.
 rí: kiált... harsogóbb torokkal rijjon, ha mit akar. 107.
 — Ép úgy mint az angolban is a cry kiáltani-t is, sírni-t
 is jelent. — Talán e rí gyökérből származik ezen, csupán a Bal-
 laton vidékén ösmert tájszó: rianás (= *ri* vagy *riv*+*am*, *an*
 igeképző, mint pl. futam-ni, folyam-ni), mely alatt a balatonvi-
 dékiek a tó befagyott jegének nagy ropogás és dörgés közt való
 megrepedezését értik.
 rop... ropják a tánczot. 299.
 roshad: roskad, pusztul... könnyen roshad és sorvad
 el az hitván sárbúl porló fővényre raggatott új épületed. 371.
 simbelődik: zsémbel, 139.
 sohult: sehol, *t* helyrag. 35. — sohonnai: sehonnai.
 sugorgás: a test tagjainak összehúzása, bujkálás... elil-
 lantván nagy sugorgással. 309.
 suhanczár: suhancz, fiatal legény. 7.
 szédelgés: kábultság, bódultság... a te Tök fejed széd-
 delgése szerint. 308.

széllel: széllyel. 147.

szenyved: szenved. 91.

szepelkedik: erőlködik, törekszik, talán rokon e szók-
kal: czipel, czipekedik 15. — szepelkedés. 100. 114.

szíjalt: szíjalt rák. 401. Valami asztalra feladott rák-
ételt ért alatta.

színes: színlelt... nem vagyunk Pharisaeusok, hogy szí-
nes igazságunkkal pipeskedgyünk. 401.

színmutatás, élőbb szó, tehát közvetlenebbül útal a
jelzett fogalomra, mint a most divatos színlelés. P. P.-nál
színlém még = coloro... színmutatás nélkül követik a
szeretetet. 276.

színyez: szépit... helyesen színyezi e a bűnt? 445.

szurdok: zug. 140.

tacskó: P. P. szerint canis vestigator, s itt is oly értelem-
ben látszik előfordulni; de jelenleg népünk, legalább az én tud-
tomra, kis gyermek, költők értelemben használja feddés
vagy ócsárlás kifejezésére. „Elhallgass haszontalan tacskó.“
„Akkor még te kis tacskó voltál“ sat. . . igen jó Görög lévén,
kinek te tacskója sem lehetnél. 256.

talám: talán. 108.

teker: elcsavar, félre magyaráz. 2. — tekercs. 420.

temérdek: vastag... temérdek a pofád. 37.

terempt: teremt. 391. 425.

tésis = te es (is) is, pleonasticus alak. tés = te is
használatos az Alföldön 110.

tétova: tova, széllyel... nem gyúrhatcz annyi sárt, hogy
a Bányász tétova nem csapattya. 305.

tött, egyenlő szerepe van a való-val, határozóból mellék-
nevet alkot... isten veletek tött frige. — Sámbar felölem tött
szava. 322. 221.

tulajdon: valóságos, voltaképen való... Vallyon azért tu-
lajdon gyökér-é, tulajdon ág-é? 427.

tur: ulcus saniosum, P. P... vakarja turját. 73.

ugyan... ugyan csak azont tanították. 56. 113. — Az
ugyanaz alkatrészei még különválva; ugyan = épen.

vakarodik, kivakarodik: kitakarodik, elmegy. 7. 57.

vakjában: vaktában, vakon... Miért követtek vakjáb-
ban? 392.

valóság: lényeg... a házasság kötelinek essentiáját, való-
ságát bontya el 444.

váslal: vásol. 21.

vérhütt, vérhüt: hült vérü... vérhütt indulatú 14.
15. vérhüt ember! 121.

vijtat: vitat. 220.

villongás: vita, egyenetlenkedés. 395.

virganczok... feleségek nincsen, hanem az ágyasok virganczok nálok. 441.

Vordán, hihetőleg pénzverő helyi hivatalnok czíme. 216.

zabgyermek: törvénytelen gyermek. 109.

KOMÁROMY LAJOS.

A MAGYAR NYELV

A hírlapokban.

Pesti Napló, 63. sz. esti kiad. — Színház. „La-
roche — f. hó 15-én ülte meg a — színház kötetlékébe lép-
tének évfordulóját“. Tán hurokba lépett? kérdezné a németül
nem tudó tiszai magyar. Nem biz az, hanem Ballagiban ver-
trag = szerződés, kötés, s a fordító ez utóbbit különösebb-
nek tartotta, meg talán az eintreten-hez is jobban illet, mint
a szerződés, s lett belőle e szörnyeteg; e h. a színházzal
szerződésre léptének sat. — „Nemcsak Bécs, hanem egész
Ausztia *vett részt*“, e h. részt vett. Az „Ausztia“ szón
nincs mondat-hangsúly, tehát rendes szórend veendő. — „Elér-
zékenyülten *köszönetét fejezé ki*“ e h. fejezé ki köszön-
tét. „Elérzékenyülten“ hangsúlyos, tehát nyomban követi a ra-
gozott ige.

69. sz. esti kiad. „E tény *letükröződik* amaz interpella-
tióban“, e h. vissz atükröződik. Németül persze sich abspie-
geln. — „A Svájc“; ez is a die Schweiz fordítása. Ha a
németek Svájcot vidéknek képzelik, s nem úgy használják mint
az országok neveit, t. i. névelő nélkül, ám legyen; de nekünk
magyaroknak Svájc mint ország tűnik fel, tehát „a Svájc“
ép oly idegenszerűen hangzik, mint „a Magyarország“. — „Zi-
mony is *vámkülzéléknek* nyilvánítottik“. Azt hittem, csak a ma-
thematikusok előjoga ily szép szókat csinálni: *külzéléki hánylat*;
de már megkivánták a hírlapírók is, pedig „vám on kívüli“
kifejeznék azt a fogalmat, s hozzá még meg is értenék a magyar
ember. — „remény van arra nézve (= remélni lehet) *misze-
rint egyhangúsággal* fog megválasztatni.“ (= hogy egyhangúlag
megválasztják követnek). Nagyon kedélytelen emberek lehetnek
azok a választók; kiknek választási működésük oly monoton
lesz. Mert ezt értjük belőle.

70. sz. regg. kiad. „A nemzet nem ismerhet semmi akadályt, hogy pénzügyét — *rendezzé*“ e h. ne rendezze. Vajjon így beszél a magyar: A kapu elé akadályt tett, hogy *bemehessek?* — Kecskemét városa, melynek tanodájában semmiféle vallástan *elő nem adatik*“, e h. nem adatik elő. — Akad. tudósítás. „A debreczeni grammatika *empyrismus*“, tehát felgyújtása, s nem: tapasztalati eljárása. T. i. *ἐμπειρισμός* = felgyújtás; *ἐμπειρία* = tapasztalat. Íróink egy része azt hiszi, hogy az az igazi görögség, ha *i* helyett *γ*-t írunk; legalább a „*stylus, hippodrom, empyrismus*“ stb. arról látszanak tanúskodni. Ez maga is mutatja, hogy kár volt a Napló-nak oly nagyon sietni a Müller Miksa levelének közlésével.

Budapesti Közlöny. 72. sz. — „Gráciban a községtanács elhatározá alapítványt *állítani fel*, s Bécsbe *egy* küldöttséget indítani, *engedély kieszközlése végett arra nézve, hogy.*“ — Az előbbi germanismust s ez utóbbi pongyola szóhalmazt el lehetett volna kerülni a határozatlan módú igének *hogy*-os mellékmondatná alakításával ilyen formán: elhatározá, hogy alapítványt állít fel, s küldöttséget indít engedélyt kieszközölni. Az elhatározó igének határozatlanmódú igével való németes használata gyakran előfordúl a K.-ben, pl. ugyan e lapon: „elhatározá *javasolni*“. — „Meaux választatott *előadóvá ezen javaslat iránt*“ e h. e javaslat előadója vá. Az *iránt*-ot *-ra -re nézve, tekintetben* synonymjával többször helyesen, magyarosan használja a K.; de az előbbi példában nagyon lazán fejezi ki az *iránt* a kifejezni szándékolt viszonyt. Helyes pl. az *iránt* használata ez esetben: „A napirendretérés *iránti* indítvány“; de már ezekben: „a rabszolgaság *iránti* javaslat“ és „a *bizottmány* tagjainak nevei *iránt* egyetértés létesült“ (e h. nevükben megegyeztek), helytelen. Amott azt lehet belőle kiérteni, hogy a rabszolgaságot, annak fönntartását javasolják; emitt az a hiba, hogy: egyet értünk valamiben és nem valami *iránt*. — Ez is furcsa, minden, csak nem magyaros szóhalmaz, melyben az *iránt*-oknak is nem kis szerep jutott: „A. indítványa enquete eszközlése *iránt* az angol bank *iránti* törvény tárgyában — visszavonatott“. Így talán egy kicsit jobban meg lenne fészülve: A. indítványa, hogy az angol bankról szóló törvény ügyében enquetet hívjanak össze. — „Castanon hadoszlopa *meglepetett*“ e h. meglepték. A K. szörnyen szereti a szenvedő alakot, pl. a 73. sz. 616. lapján ily gyönyörűséges virágok díszlenek: „Mínthogy annak fölküldetése nem sokára *eszközöltetik*, a műbarátok *érdeklése tekintetéből* (?) *megjegyeztetik*, *miszerint* —“

73. sz. „O cs. és Apostoli királyi Felsége *legkegyelmesebben méltóztatott* az altábornagyi rangot *adományozni*“ e h. *legkegyelmesebben adományozni méltóztatott*. — „A — *beállítva volt* postahivatal“ e h. s z ü n e t e l t. — „Az államkormánynáli minden kiegyezési kísérlet“ e h. k o r m á n y n á l v a l ó. — „a szerződéstől (e h. szerződéstől való) visszalépés“. — Ezeknek méltó párja a 74. sz. 623. lapján: „*jövő évrei* hajóépítési program“. — „ha egyes kérdéseket néha *könnyen is megold*, másokat tüzetesen is tárgyal“ e h. k ö n n y e n o l d i s m e g. (Lásd a szórendről a Nyelvőr I. k. 4–6. számait.) — Thiers kijelentésének — tartalma következő: *O* fájjalja hogy —, *ő* erősen meg van róla győződve“. Mindkét esetben fölösleges az *ő* (l. Nyelvőr I. 193.) — „Appert tábornok alkalmas helyet keresett B. tábornagy perének tárgyalására, a haditanácsoknak *szentelt* (= átadott) termék *le fogván vontatni*, s a miniszter azt *óhajtván*, hogy“ sat. Az okhatározó mellékmondatoknak, kivált ha a főmondat után állanak, ily *ván*, *vén*-es szerkezete sehogyse magyaros, s a latin ablativus absolutus utánzásának látszik. A magyar ember kiteszi ott a *mi n t h o g y*, *m e r t* kötőszót. Az időhatározó mellékmondatok inkább megtürik a *ván*, *vén*-es szerkezetet, csakhogy a mellékmondat mindig előre bocsátandó. Pl. korán kelvén, kimentem a mezőre. Bár a nép itt is inkább koordinálná a mondatokat s pl. így mondaná: korán keltem s kimentem a mezőre.

Általában véve azonban a Budapesti Közlöny nyelve politikai nagy lapjainké mellett elég magyaros; de hogy nyelvrontó korszakunkban beléje is férköznek be hibák, a felhozott példák mutatják.

E l l e n ő r. 37. sz. — B ö h m K á r o l y c z i k k e. „Az olvasó nem tudja, mikép *jött* Zs. a széptani levelekhez“ e h. mikép *ju t o t t*. V. ö. Nyelvőr I. 82–86. l. — „Zs. annyira *van elfogulva*“ e h. e l v a n f o g ú l v a. — „Zs. annyira *áll felettünk*“ e h. f e l e t t ü n k á l l. — „mindenkor *úgy* (e h. *így*) szól: (következik az idézet)“. — „Már az is *gerjesztett volna gyanút*“ e h. g y a n ú t g e r j e s z t e t t v o l n a. — „Horviczot *kiírja*“. K i í r n i v a l a k i t = írás által a nyilvánosság elé vinni, pl. Majd kiírlak az újságba. De egészen mást tesz: Horvicz ó l kiírni, vagy átírni, vagy: Horvicz munkáját lemásolni; s ezt akarta cikkíró az idézett szavakkal mondani.

74. sz. „Ezen befolyás *nem* csak negative *gyakoroltassék* a kormány által megerősítendő választmány tagjaira *nézve*“. 1) A mondat tiltó, tehát *ne* teendő a *nem* helyett. 2) A *nézve* fő-

lősleges, teljesen elég: befolyást gyakorolni valakire. — „módosítsák a *kérdésbeni* szakaszt, e. h. k é r d é s e s, k é r d é s b e l i. — „a karlisták 3 ágyúval vonultak be a francia határokon, *noha azok a francia kormány által szigorúan ellenőriztetni ígérkeztek*“. Szörnyen idegenszerű mondatszerkezet; mert ide nem számítva, hogy az „*ígérkeztek*“ hihetőleg tollhiba i g é r t e t t e k helyett, — először is az *ígér* ige után a magyar *hogy*-ot használnál, és nem határozatlan módot; azután meg a szenvedő ige használata, kivált itt, egészen latinos vagy németes. Általában véve az Ellenőr folytonosan nagy gonddal ápolja a szenvedő igealakokat, mintha megesküdt volna velük; alig van sora, melyben ez idegenszagú növény ne sértené az olvasó nyelvérzékét. — „a Svájc“ e. h. Svájcz (l. föntebb). — P o s t a ü g y: „ideiglenesen *beállítva volt* postahivatal“ e. h. szünetelt.

75. sz. Külföld: „A vasútak megváltása *az állam által lön* legközelebb *megpendítve*“. Kétértelmű, szabatosan így: Legközelebb megpendítették, hogy az állam megváltja a vasutakat, vagy: a vasutaknak az államtól való megváltását. — „*játsza*“ e. h. j á t s z a. — „tagadta, hogy a különböző vallásfelekezetűeknek velük született *joguk oda temetkezni*“. Világos, hogy itt a jogállapot nem valódi, csak lehető; szükségkép ki kell azért tenni a föltételes módú ígét, így: tagadta, hogy a különböző vallásfelekezetűeknek velük született j o g u k v o l n a s a t.

KOMÁROMY LAJOS.

EGYVELEG.

(Tanúlságo s kritika.) A múlt hónapban egy értekezést olvastunk fel az Akademiában, mely „A helyes magyar kiejtés“ címmel a Nyelvőr III. füzetében is megjelent. Ez értekezésünknek éle első rendben a nemzeti színház ellen volt irányozva, hogy nem egy tekintetben hibás, megromlott kiejtéssel él, s hogy nevéhez kötött tekintélyével a ferdeségeken nagyon is kapó avatatlantokat rossz útra kalauzolja; s aztán rámutattunk e kiejtésbeli vizátságokra s ezzel kapcsolatban rá a kétségbe nem vonható helyességre is. E fejtegetések megemlítésekor néhány lap a következő észrevételt csatolta soraihoz: „A mit az értekező mond, mind igaz, helyes; de hisz e tételek helyességét nem is vonta soha senki kétségbe.“ Mintha csak Ovidius Medeáját hallanók szólani: Video meliora proboque, deteriora sequor. Helyeslik a valót, az igazat, míg tette nem kerül a dolog; de akkor hátat fordítanak neki s a rosszhoz szegődnek. Már innen-onnan negyedik évtizede, hogy áll a nemzeti színház s ugyanannyi idő óta uralkodik az

ország első szinpadján ez a corumpált kiejtés, s emelkedett-e valaha, kérjük, csak egyetlen egyszer is bármi szerény hang a napi sajtóban e szakadatlan nyelvcsigázás ellen? Ha belátta s belátja a sajtó szavaink igazságát, mért tűrte s tűri még most is egyre némán, hallgatagon azt az izléstelen, vagy mondjuk a mint mondanunk kell, azt a förtelmes, fülsértő kiejtést, mely oly vastag csorbát ejt nyelvünk széphangzatán? Pedig Feleki, Paulai, de kivált ez utóbbinak tanítványa, Bogdanovics Krisztina, s mondhatni Szigeti József kivételével mindnyájan, oly fokra kezdik vinni már e tekintetben a visszaélést, hogy romlatlan, egészséges fül hátborsózás nélkül többé nem hallhatja beszédüket. A mit tehát a napi sajtótól megkövetelünk, a mit kötelességünkben áll megkövetelni, az, hogy ne csak elismerje a jót, helyeset, hanem a rossz ellenében teljes erejéből iparkodjék is érvényre juttatni.

(Az *ik*-es igék ellen.) „Új nézetek a magyar nyelv szerkezetéről“ című értekezésének I. számában, mely február havában jelent meg, Magyarházi (álnév), kiről a kiadók szava szerint a véleményadásra fölkért szaktudósok azt sejtik, hogy az egyik legkitünőbb stilstánk, az *ik*-es igék divatos ragozását támadja meg, s e ragozásnak alaptalan voltát ügyekszik kimutatni. Helyes elveket követ-e támadásában, megállnak-e tételei s bizonyítékai, alapos, helyes-e tehát a következtetés, mind ennek kimutatását akkorra halasztjuk, ha Riedlnek ugyane tárgyról tartott értekezései napvilágot látandnak. Mind a kettő egy kérdést bolygat, ha tehát egybevetve vizsgáljuk s rostáljuk meg argumentumaikat, annál világosabbá lesz előttünk, sikerült-e bizonyítaniok, hogy az *ik*-es igék számára felállított külön ragozás csakugyan oly alaptalan, mint ők állítják vagy sem. Az ismeretlen szerző egyébiránt erősen hiszi, hogy „ha tanát általános érvényre nem emelheti is egyszerre, még mielőtt a ránk viradt 1873. év leáldozik, a nézetét osztók tábora sokkal nagyobb lesz, mint a divatos, de semmi helyes alappal nem bíró ragozáshoz ragaszkodók.“ Meglátjuk.

(Közkiállítás, ját, ficz.) Ime három új szó, melyeknek elsejét a Reform, másodikát a Pesti Napló s harmadikát a Fővárosi Lapok tették ajánlatba. A *világkiállítás*, úgymond a Reform, a német „weltausstellung“-nak egyetlen fordítása; s megdorgálja készítőit, hogy mért nem néztek körül más népeknél is, s ha már csakugyan fordítani akartak, mért nem fordították inkább a magyarnak megfelelőbb francia vagy angol kitételt. Igaza van. Az „egyetemes, általános vagy közkiállítás“ mindenesetre ajánlhatóbb; mert a magyarban

a két összetett főnév közt, melyeknek utóbbika transitív igéből van képezve, a legtöbb esetben objectiv viszony van s csak igen ritkán subjectiv, pl. disznóölés, istenkáromlás, erdőírtás, kukoriczakupálás s így világkiállítás is. — A székely „ját“ (pajtás) szót az idegen „drusza“ helyett ajánlja a Napló; ajánlatának van alapja, s még akkor sem láthatnánk benne az értelemre nézve erőszakolást, ha csupán a „pajtás“ jelentésben élne; de Sándor István szótára szerint annyit tesz mint: azon egy nevé, drusza. Az irodalom jól teszi, ha forgalomba hozza, de azért a „drusza“ is bátran megmaradhat tőle; nagyon jó szó ez a maga helyén; minek volna megfosztani tőle nyelvünket? — A Fővárosi Lapokban pedig Höke Lajos uram áll elé s az idegen „sport“ s „witz“ helyett ajánlatba teszi a „*ficzkándozik, ficzomodik, ficzkó*“ szavakból elvont *ficz* gyököt.“ Mi azt gondoltuk, hogy az ily bukfenczvető nyelvészkedés már végkép lejárta napjait; de a mint a tapasztalat bizonyítja, csalódtunk hitünkben. Egypár eltévedt, szerte bolyongó „gyökkelvonó nyelvész“ néha-néha még fel-felbukik, hogy tudománynak keresztelt „ficzeivel“ mulattassa a közönséget. Hanem az ilyen sületlen „ficzek“ ellen egyszer s mindenkor komoly óvást kell emelnünk. A Borsszem Jankóban vagy az Üstökösben szívesen vetjük volna ez indítványt; de a Főv. Lapokban, megvalljuk, roszúl esett vele találkozunk.

NÉPNYELVHAGYOMÁNYOK.

Fogfájás ellen Urusság.

(Háromszéki tájejtés szerint.)

A kinek a foga fáj,
Nem kell egyéb urusság,
Nagy sült lúd, meleg máj.
Félnőtt fának tetejibe zöd füvet,
Tinótánczot, lórugást,
Hódos kossó sikótást,
Mázás keméncze sirást,
Hót malom zugását
Észsze kell szédni,
Mozsárba kell tenni,
Jól még kell törni,
Fog udvába tenni.
Ha használ, használ,

Ha nem használ, méenny a választott hejyre,
 Ott találsz égy embért,
 Felesége Lukács,
 Maga Guja Tamás,
 Jár kurta béléznába,
 Övedzik hót pallagba,
 Ott vagyon égy fa,
 A kapun kívül, az ajtón belül
 Világtalan szilvafa,
 Ezén terem a türömfü,
 Ebből nő ki a jaj-lapi,
 S ha én elégre nem tuttalak tanittani,
 A többre tanitt.

KRIZA JÁNOS *).

Népmesék.

A g a z d a g t ö r ö k.

Vót écczér égy igen gazdag török, annak vót écs csunya vién gyülütelen feleségé. Az a török mindig embérhust évétt, émént nagy messzi országokra, és a gyerekéket mind ésszü szétté. Éccér mikor haza mént, vütt két kövér legincskit velé. Mégparancsúta a feleséginek, hogy mire másécczér hazamégy, süssö még neki. De a feleségé aszonta, hogy a gyerekék erüssek, ném bir velék, ném birja béténnyi üket a keménczibe; erré a török aszonta, ütessé bele a talicskába üket, asztán bétóhattya. Akkor éfütötte a vién banya szérin a keménczit; mikor a tűz léhammatt, akkor monta a gyerekéknek: ülletek belé fiaim a talicskába, én maj talicskállok tüteket; avvé az örvíjjé (örvvel, ürügygyel) akarta rászénnyi a vién asszon a gyerekéket, hogy maj akkor bétolla öket a keménczibe. De a gyerekék igen okossak vótak, aszonták a vién asszonnak, üllön belé elsübe maga, mi maj mékporvállok magát talicskányi, ha ébirjuk-é? Akkor asztán beleüt a vién asszon a talicskábo, ezek bétóták a keménczibe, és mégsüttik. Mikor mégsüt, akkor bévüttik a kálhász szobábo, jó besószták, asztán a kálho sorokba féáilitották. Mikor asztán a török haza gyütt, keréste a

*) Sajtóhibák: I. évf. 383. l. a helynevek közt Nagy a s z ó i o l d a l a h. olv. *Nagyaszó oldala*, K a r r a h é j j a h. *Karahéjja*. — 384. l. K a s z á l ó k v a n n y o m v a *Szölők* h. A kaszálók kimaradtak: Bökögyrét, Csákrét, Csortos, Násza. — 426. l. Helynevek u. kimaradt: *Maros-széken*. — II. évf. 39. l. 18. sor: k i s i r u l h. olv. *kisirül*. — 45. l. 2. sor alúl: I n l a i h. olv. *Iszlai*. — 46. l. 16. sor: s z a r u k r ó l h. olv. *patakról*, B o s t o r o k h. *Bozstorok*. 31. sor: v e s z i k h. *vétetik*.

feleségit mindénütt, de nem taláto suhun. Hát amin járkát a szobábo föllebb-alább, écczér csak beleakatt a kálhosorokba és sütt emberbe, métt igen nagy szaga járt a házbo. Akkor neki állott a török énnyi, aszt gondóta, hov valamellik gyerék van odaálitova. De olan kemín, még olan sós vót, hos séhugyan sé éhette még a török. Akkor keszte vizsgányi, hát látto, hon ném a gyerék, haném a feleségé. Akkor mékharagudott a török, keszte a gyerékeket keresnyi, métt gyanította, hogy azok süttik még a vién asszont. Hát éccér csak méktaláto üket ém magos fa tetejin. Kérdi tölök: „Fiaimak hogyan ménteték fö arra a magos fáro?” „Hát uh, hogy kötelet köttünk émmás nyakáro, asztán főhuzogattok émmást.“ Igy akarták a törököt megcsányi, hoty főakaszszák. Akkor bémént a török éf fejszijit (fejszéért), hom maj a fát lévőgjo, asztán léesnek a gyerékék; de mire kümént, légyöttek a gyerékék a fárú, főméntek ék kalangya szómáro. A török kérdi üket: „Hogyan ménteték tö, fiaimak, ara a kalangyáro?” „Hács csak uh, hogy egy ódát téttünk, azon másztunk fö.“ Ugy akarták a gyerékék, hom mikor a török főmász, ézőkik az ódát, asztán a török lébakfinczál, agyonüti magát. Akkor a török bémént gyójtuit (gyujtóért), hom maj méggyójtja a kazát, asztán a gyerékék bentégnek. De a gyerékék addig léfuttak a kazárú, mingyá ot fót a tenger, átihusztak (átusztak) rajta. Mikor a török látto, hot túfelü a parton vannak, kéátott nekik: „Fiaimak, hogyan ménteték áti azon a nav vizen?” „Hács csak uh, hogy én nat termis küet köttünk a nyakunkra, asztán uh husztunk áti. Erré a török keresétt én nak küet, nyakáro köttö, hom megporvál átihusznyi. De a min béugrott a tengerbe, mingyá beleveaszétt. Akkor a gyerékék jó künevették: „Ne néked, uk köllött, té bolond török!” Akkor asztán a gyerékék visszagyöttek, a házná mindént főkerestek, hát écs csunya nar rökkent (nedves) pinczibe megtaláták a töröknek a pénzit, bihalbörbe vót bévarrova. Akkor asztán mingyá építettek én nak kontignáczius kastit, asztán mékházasodott mindénik, évéttik a tündér király liányait, még most is ének, ha még ném hoatak.

(Örség.)

GAÁL FERENCZ.

Az éccéri gyerék.

(V. ö. Krizánál „Apám lakodalma“, s a M. népk. gyűjteményben I. „Az egyszeri gyerék“.)

Éméntem a malomba; főraktam az ökröket, befogtam a zsákokat. Kértem a mónártu: há mént a malom eprészni? aszt monta, ném tuggya. Éméntem én aszt keresnyi. Gondukottam, hogy a sipkám pérémgyibe van ég gombostű, lédugtam a földbe, rátettem a kalapomat, fölátam én oara. Tí-tú tekingeték, mégse

láttam sehun sé. Lé akartam szállanyi, bele estem a Dunába; annyi halat csaptam ki, hogy a bátyámnak három vasas tengölös szekere három íjje, három nap sé tutta haza hordanyi. Oara gyütt é gyerek, török basás seggibe! mind evüttö a zsebgibe! Elindútam haza felé, értem egy erdőt, bemétem én abba. Fömentem ef fára csókafiakat szennyi, odaszorút a kezem. Gondukottam, hogy a bátyámnak van egy ujdonat uj szekérczéje, hazaszalattam érte, kivágtam a kezemet és a csókafiakat; égyyet sé tuttam megfogni. Elindútam haza felé, irtem ék kertészkertét, bemétem én abba. Fömásztam a földön futó huborkafára, onnan széttem a szip piros oamákat. Méglátott a kertész, um mégdobott ék körtévé, hocs csak uk kipégétt kopogott az ódalam bordái között a csákán foga (nem foka; tü f o g, lajtorgyal o g stb.).

SASS JÁNOS.

Találós mesék.

Csepreghiek.

Icin-picin álot,
Feketibe járok,
Nincsen az a szip lyán,
A kive ném hálok.

Vagy: Jaj té picin álot,
Feketibe járok,
Nincsen olyan dámo,
Kibü riszt ném várok. — B ó h a.

Áll elejbém,
Tú belém,
Fordics égyyet,
Nyú belém.

Alm ár j o m és kul c s.

Csérfa csattanik,
Ezér ága pattanik,
Ezér ágán ezér fiszék,
Ezér fiszékbe ezér tojás,
Ezér tojásnak ész-szike. — N a p.

Sé ném rágják,
Sé ném nyelik,
Mégis jól esik. — Pipa, szivar.

Kivü szörös,
Belü szörös,
Bele szörös. — Sapka és fej.

Rövid vastag csécsés lyán

Mindig savanyót kíván. — B u b o r k a.

Mikor vót égy esztendő három hét? — 777-ben.

Mellyik szentnek van a templomba faszája? A mellyik fábu van.

A malomba mellyik ik-nek legnehezebb? — A mellyik ét ö rik.

Esztendős nyul mibe mégy? — A másodikba.

Meddig fut a nyul benek? — Közepéig, mer onnaj má kinek fut.

A szántó-vető mér mer mégállonyi a düllő végén? — Mer
ném fil, hogy ébillenyik.

Méllyen ekin szántottak elsőbe? — Ujjon.

Mi mégy be legelsőbe a templomba, ha be van csukva? —
A kulcs hangya.

Mi nagyobb az istenné? — A keresztfája.

Az istennek mikor vót farka? — Mikor galamkí-
pibe vót.

Micsoda szentnek kócos a farka? — A harangkötélé.

Mi mégy be fejtetön a templomba? — A csizma patkó-
szég.

HORVÁTH JÁNOS.

Orségiek.

Négy fülü Balázs, két fülü Mátyás, lölkö nincs, lölköt vár.
Mi az? — Bölcső.

Fejér mind a téj, de ném téj, kerekes mind az óma, de
ném óma, gallérgya van mind a köpönyegnek, de ném köpönyeg.
Mi az? — Fehér kerek répa.

Sár a lába, sár nadrágja, furkó feje, fa ködménye. Mi az?
— Káposztafej.

Bottyá, kalaptya, ezrén ünek alatta. Mi az? — Máka.

Neköm olyan lányom van, ha ki akar gyöni a házábú, hát
kirugja az ódalát. Mi az? — Gesztenye, dió.

Amott mégy egy tippe, toppa, hátán vüzi genye gunya,
széme négy, fülő négy, körmö pedig huszonnégy. Mi az? —
Lovaskatona.

ZELLES ILMA.

Göcseji párbeszéd.

— Dicstessik a Jezus Krisztus szen nevé, szörönccsis joa
napot kíványok főtisztelendü naccságos uram. Hács csak azé
gyöttem vuona főtisztelenduram, hogy a Páli fijamot szeretnéem
tanitatnya; mer naon okos fiju, az egész gyeörök csuppa ok; a
zptyik is éppeg ollan okos éembör voat. Eszt a gyeörököt még
a högyre is e meröm künnyi; ub belé ereszti a bort a korsuba
mind ögy öreg cselid; aután a pögyit (dugóját) so sé haggya
rátétetlen; másképpen is a fejö is akâmas nagy, sok tudomán
beli férne. Ug gondolom juo pap lösz belüllö.

... Aggyon isten szörönccsis jó napot, kerüllön kê közébb
komám uram! Hács csak aszt akarnám mondanya, hosz szörözzön
nekém ögy szógát. Talán hiszi jó lönnö aza bátor-forma naon
sindesz dongás. Vönnejik neki ék ködment, még ép pár bocskort;
husz forint sájtoba lénné neki a fizetése.

— No de komám uram még ék kisz szürt, mög aon tú még ép pár bocskort is vöhetné neki; legalább ha akár vendiségbe, vagy az urakat mögy hordonya, hal lögyön a szöginnek ép pár juoravalu lábbelijé.

... Aggyon a zuar iste szöröncsis joa napot kedves komám asszon, hát hoá mögy illen szomorun, miért bänkudik?

— Hát honné bänkunám, mikö a gyeörökök aptyik ollan naon beteg. Akkorán fáj érté, a besü részém. A zembör még ollant is bánno, ha mellik ném ollan bátor éembör mind e. Higgye é komámasszony, em mindig ollan juo vót, sohasé gorombította lö a zéembör györökít. De mos ném érék rá szerettem komám-asszon toább beszégetnyi; maj vasárnap a högyön kü beszélges-sék magunkat. Isten velik addigra is.

PFEIFFER JULIA.

Gúnynevek.

S z é g l e t L a c i. Eszt azé nevezik így, mijje naon tájbász (gyüge, kurta eszü.)

Z s i b a P é t é r. Em mög mindig fázott.

C s u m u J ó s k a. Esz mög aji, mijje naon nab bagut (zsiros dohányt) szokott főtényi.

B o c s k o r J ó z s i. Em még mindig legszöbben tutta fökötnyi a bocskorát.

H a l á (Halál) M i s k a. Miétt mindig naon sáppudott (halavány volt).

T i l l i F e r k u. Éccö naon mögröszögött, autá mindig asz számuta: tilli, tilli, tilli.

B o k á s G y a n k u. Mijje miko mööget, a bokáját mindig öggyü hajgállo.

(Páka.)

PFEIFFER JULIA.

Személynevek.

1. É r k e s e r ü n (az Érmelléken). 1. C s a l á d o k: Budai, Csató, Csermel, Csókási, Dezsöfi, Dobsa, Erös, Fráter, Gázsi, Goda, Huszti, Ibrányi, Irinyi, Józsa, Kövér, Kúti, Nemes, Orosz, Ozsvát, Pécsi, Polyák, Pongrácz, Radácsi, Ravaszdi, Sági, Szombati, Ujvári, Vincze. — 2. G ú n y n e v e k: a) Zsidóké: Bornyúláb. Csigaseggü, Csizmaszár, Gombszemü, Gömböcz, Hajnal (veres zsidó), Kasfar, Kútkölöncz, Kutjaböndö, Lapiczka, Löcslábu, Máléliszt, Melegágy, Nyershegyes, Poczbür (nagy kiálló vakszemei vannak, mint a lenyúzott s kifordított pocz- azaz patkány-börnek), Rádillik, Rókafúró, Rút rántás (veres is, szeplös is, szóval rút) Uj rókabür (a Rókabür nevünek a fia), Vadhörcsög, Vadmacska

Vakarókés. Vinvölegín. — b) Az egyféle vezetéknevűeket így különböztetik meg: **G á b o r o k** (Gábor Mihály, Gábor András stb.): Selymi Gábor, Kupa G., Hegedüs G., Fekete G., Tószili G., Szatyngos G., Veres G., Kurátor Gábor. **S z a t m á r i a k**: Sós Szatmári, Nagy Sz., Szecsku Sz., Paszulycsira Sz. **K i s - e k**: Bogarász Kis, Zugi vagy Zé Kis, Fekete Kis, Kágyesz Kis, Tolvaj Kis, Rittig Kis. **S a s - o k**: Maszli Sas, Fekete S., Kis gazda S., Czigán S., Csikós S., Göndi Sas. **N a g y - o k**: Balázs Nagy, Gerő N., Világbíró Nagy (a malom alatt az újságot magyarázta). — Zsíros Szilágyi (zsírt lopott).

MÁRTON IMRE.

2. **S z e n t g á l o n** (Veszprém vm.) **C s a l á d o k**: Benkő, Bércz, Csizmadia, Csuporos, Fazékas, Fejes, Finta, Gelencsér, Gyepes (némelyek Dienesnek írják), Langalló, Meleg, Pados, Puska, Rogyó, Sebők, Südi, Szilvádi (vagy Szívádi is), Szürszabó.

WEISZ JÓZSEF.

3. **D o b r o n a k o n**. Kihalt **c s a l á d o k**: Danzsa, Kozma, Kömpe, Köteles, Závécz. — Élők: Biró, Both, Bürmen, Csuka, Czár, Darvas, Deák, Devecz, Fejér, Gerencsér, Göntér, Györi, Hajba, Hancsik, Hermán, Kórin, Marton, Máthé, Miholics, Pálfi, Ripics, Szakály, Szanták, Torma.

FATÉR JÓZSEF.

4. **B e t l e n f a l v á n** (Udvarhelyszékben). 1. Kihalt **c s a l á d o k**: Kornis, Mikes, Nagy, Ordai, Simén, Szeredai. — Élők: Ambarus, Árva, Balási, Barabás, Basa, Bokor, Csutak, Fábián, Ferenczi, Fülöp, Gálfi, Hajlól, Henter, László, Mihály, Osváth, Paal, Pál, Sándor, Simon, Soó, Szalai, Tamás, Tibád, Tóth, Török. Ugron. — **G ú n y n e v e k**: H a n g a (nagyot halló és hangosan beszélő). **K a r d a l u s** (bal lábával vontatva járó). **K u l i** (bőbeszédű). **S u s u j** (dunnyogó).

PAAL GYULA.

T á j s z ó k.

Gyöngyösvidekiek.

A b a j d o s : kuszált.	C s i m a : káposzta torzsa.
A z o l t a : azóta.	C s é l l a g : csillag.
B i : biz.	C s a h o l : kohából tüzet csíhol.
B i o n : bizony.	C s o b o l y ó : itczés vagy két itczés faedény.
B o j n y i k : 1) kuszált hajú, mogorva nézésű ember vagy gyermek; v. ö. Tsz. 2) hagymához hasonló növény, melylyel szükség esetében a szőlőt kötözik.	D é r á g a : drága.
	D é v a l y k o d i k : hamiskodik.
	D o u g o z ó n a p : hétköznap.

- Égybe: rögtön.
 Elpuskáz: elcsen, ellop valamit.
 Féeszű: hülye.
 Félmarkolta: (káromkodó szó).
 Fura: furcsa.
 Gyêr: gyere; gyütt: jött.
 Halápol: sebesen eszik, fal, hamzsol.
 Harácsol: rekett hangon kiabál. Tsz.
 Rásé hederít: oda sem figyel.
 Hetyi: heti.
 Hőbőlygős = hóbolygó. Tsz.
 Hocczí: hozdza ide.
 Hótyig: holtig.
 Iskátyula: skatula.
 Ildomos: illő.
 Iszontató: iszonyú.
 Kalapál: gyereket csinál.
 Kuburcol: zörög, pl. egér a padláson.
 Kúdorog = kódorog. Tsz.
 Lafanczos: csajtos, piszkos, rongyos. Tsz. lafancz.
 Lakou: lakol, pl. hun lakou húgom?
 Letopik: hirtelen hasra veti magát.
 Letéslet: legesleg.
 Macera: szerető.
- Macesz: laska.
 Mark: bélyeg.
 Messzibb: messzebb.
 Mē: meg, p. o. mé nem boszszontanám.
 Mék: megyek p. o. mék mán.
 Mihou: Mihály.
 Mihóka: a büröknek a hagy-mája, melyet megesznek.
 Mokány: gúnynév, melylyel a szamarakat csúfolják. Tsz.
 Nedve: medve.
 Óka: ól.
 Ölebb: ölébb (?).
 Pétyikula: tetű.
 Postorkodik: kuktálkodik, ólálkodik.
 Poczégat: apró dolgokat végez.
 Pucziha vagy paczuha: lom, ágynemű.
 Pegyig: pedig.
 Szászérka: kúszált, pl. szászérka hajú.
 Tára-vára: tátva nyitva.
 Temhe: lusta.
 Toum: tudom.
 Topp: hopp.
 Tún: túlhan.
 Tyűkör: tükör.
 Tréhány: rongyos, piszkos.
 Trouba: próba.
 Zsaba: béka.
- Jegyzet: Az ou diphtongus.

Ifj. KÁPLÁNY JÓZSEF.

Kapnik-vidékiek.

(Pótlékul a Nyelvt. Közl. II. köt. 3. füz.-hez.)

- Akarózik: akar, akarózik.
 Ágyfekvő: ágyban fekvő beteg; a sok veréstől ágyfekvő lett.
- Általéri az esze: feltudja fogni, behatólag érti.
 Bégybelék: böngyölék.

Bécsü letrovás ra: hitelbe, visszavárolag kölcsönözni.

Bébo trá ngol: bebotor-kázik.

Bök kentyü: bökkenő; „ennek a dolognak másutt van a bök kentyüje.“

Bugyorek: buborék, bugyborék.

Bünnö g: pityergő hangon bűmmög, plünnög.

Büvös benne, bővében van neki.

Csalság: csalárdság.

Cselvény: csel, csalfa fogás. Ez a szó nem látszik népnyelviessnek, de nem literatus ember szájából vettem.

Csécskorától: csecs szopó korától fogva.

Csépentet v. czéppentet, pl. „nem kóstoltam egy csépentet (cséppentetet) sem belőle.“

Csépinkó v. cséppinkó: csöppecske, kicsiny, kevés.

Csinálmány: kuruzslat megbabonázás: „nem tudok alunni mintha csinálmány volna.“ Megvan Párizspápainál is, l fascinium.

Csomaszt v. dsomaszt: nyomasztva taszit: haragjában társát az ajtó megé csomasztotta. Ez a gyám bász v. dsám bász fajtája.

Csüngelógózik: csüngve hintázik.

Cziczaberké: cziczabarka.

Czifrit: cifráz.

Dologbiró: dolgozni győző, így is: jó munkatartó.

Dugicskál: dugdos, dugacsol.

Dugvatele: zsufolvást tele, dugvatele volt a templom néppel.

Durraszt v. dúraszt: hirtelen permeszt (nagy tüzet).

Dülőngöl: dülőngözik; székelyesen dülőngel. V. ö. Kriza.

Égyközben: egy időközben.

Égyfuttomban — oda ért.

Élégtehetetlen: eleget nem tehető; ő arra elégtehetetlen.

Elfázkodik: fázást szenved tartósan.

Elfelé v. elfele: menjünk innen elfelé; elfelé kezd alunni.

Elgényhed: elpetyhüdik, genyhedve élte nedvét veszti, aggul.

Elhetel: sokáig oda vesztegel; l. Krizánál hetel.

Elhítel: elhívés; „annak a hírnek nehéz elhitele.“

Elhítél v. elhütöl: esküvel eltagad.

Elkészlődik: elkésedelmezik.

Elkurczantja magát: kurczanó hangon elneveti magát, t. i. a mondásait kurczantosán fejezi be vásott szokásból.

Elmásol, Elmérgit: : elcserél.

Elpüföl: elpáhol.

Emelintet: a mit emelintéssel felbir az ember; emelintésnyi (teher).

Említéség: említés, megemlékezés.

Erőszerezéssel: erőszakos móddal.

Errülső: errül helyződött.

Életmagrakap: megélhető állapotra tesz szert.

Fecskél: fecskendeztet.

Fédelencz: orgonafa, a latin hederához hasonló.

Felejdék: feledékeny; „miér vagy olyan felejdék“.

Felesgél: feleselget.

Félfittit: felfordít (kisebbféle tárgyat).

Féjjo vasol: feldicsér.

Félkerül: sokba kerül, költőségessé válik; „az építés jól felkerül neki.“

Félpancsol: pancsolva elfogyaszt; „a tézstasüteményre sok vaját, tojást félpancsolt“.

Furdálódik: 1) nyugtalanodik, aggódik; 2) gyanúsítással faggatózik.

Füsödik: főssé lesz, fősződik, fejesedik (a saláta). **Füskáposzta.**

Gubancs: kopáncs, gyümölcsstok, tokháj; „a gesztenyét szőrös gubancsától megkoválni“. **Máskép:** gubancz, guba, gubó.

Gyötrel: gyötör (erkölcsi- leg), vexál.

Gyugacz: rejtekgug, dugacsoló fiók, verschlag.

Gyurmol: gyur.

Gyütött-olaj: liliom- s ibolya - félékkel elegy faolaj égés-sebre.

Hájál: aluszik (gyermek), hálál.

Hajzás: épületfedél.

Haladás: pl. alig mentem egy jó haladást, eltörött a ke- rekem.

Hámpol: gyaláz, szid.

Hazugol: hazudtoi.

Házgondos: házgondozó.

Házink: házi barátunk, há- zunkba fogadott emberünk.

Hiján: hiányzó szerben; pl. ezt a mulasztást hiján vesz- szük neked. **Hiána bban.**

Hophaja!

Hophirével.

Hosszán: hosszirányban; hosszára tedd a karókat az ös- vényen, ne keresztleg.

Huh! — süketre hatható kiáltás. **Innen: huka.**

Hüs: kész-szívü, szívélyes, hü indulatú valakihez. **Moln. Alb. jó-hüs.**

Huczuczál: fel s le ingatja magát (gyermek).

Igén: 1) gyakran, p. o. „azt igén szokta tenni“; v. ö. Kri- zánál **igén — úgy;** 2) eléggé, pl. azt igén tudom.

Ingéri: ingérel.

Javán: „ülj szépen mig a javán vagy“; ülj nyugton, ha bajt nem akarsz.

Jár; ne járj = ne alkalmat- lankodj rajtam t. i. bizgatva; **báz sakorába járni** vala- kivel: tréfás hiábavalóskodással boszontani valakit; **csufságra járni:** csufot üzni. **Oláhos ki- fejezések. Nem én jártam vele =** nem én bántam vele.

Jókelető: jól kelesztő (kovász).

Jóképes: „ez a fiu épen nem jóképes“: nem jóra való.

LÖRINCZ KÁROLY.

Baranya-vidékiek.

- Baranyálni: boronálni.
 Bébírolni: bepanaszolni.
 Betisztelni; betisztelem tekintetes uram, mer a tűz rögtön dolgozhatik = behivom, mert kész az ebéd.
 Bókászolódni: tévelyegni pl. erdőben.
 Czakó: teher; szegény ember nagyobb czakolást visel.
 Csiggasztani: sikkasztani.
 Csigni-lógni: késedelmezni.
 Csökfenöl: a gyerök, nem nöl.
 Csatarozás: szóvita.
 Duczi, benzer: spenszer.
 Ecselődni; ott ecselődött a késsel a meggyilkoltnál = időzni, forgolódni.
 Éha: gyomor; fáj az éhom.
 Éruha: kötény, előruha. (Nyelvőr. II. 130.)
 Fányós az út, mikor nagy és sűrű sár van.
 Fejeték arok, mely hó vagy esővizet vezet le; fejetékes hely: vizenyős.
 Fike (fülke): vakablak.
 Gangiczos: görbe; megütötte a fejemet egy gangicos fával. (Tsz. gangos).
 Görbíteni pl. házat cserépalá.
 Hanczározni: hanczároznak a legények a leányokkal; dévajkodni.
 Hangatlan ember: siket.
 Hecskó: a talicska hevedere.
 Iskájha (skála): létra (V. ö. Nyr. I. 424. iska.)
- Izrom; három izromban meg vagyunk ladolva = háromszorosan megterhelve.
 Kacsalódó (?)
 Kázoló nyelvek: rágalmazó nyelvek.
 Kázfálni, lekázfálni: leczáfolni, szidni.
 Kiteperni a tüzet: feléleszteni.
 Korcsila: korcsolya.
 Kölkes kulcs: nagy kulcs.
 Körükara: körülbelül, körülkörrül.
 Lajcsizni: bolondozni (egy néhai Lajcsi eszelős után).
 Lépolni, meglépolni: megverni.
 Mernyedözni; mernyedöznek a kukaczkok a sajtban.
 Meze magam: egyedül.
 Mingyös-mingyá: rögtön.
 Órálló: orgazda.
 Ögyöm: izé.
 Pillangó: kerek réz- vagy ezüst lapocskák a menyecske fejkötőjén.
 Pinczelődik, meg- (dinszelődik) a gulyás hús.
 -Rigi-rugi egyik a másikat.
 Szuszakolódni: szuszogni.
 Tegéd: minap (Tsz. tegét)
 Tengelődni: tengődni.
 Vapérkendő: női kendő.
 Verhás: sánta (egy Verhás nevű úr után).
 Vétkelleni: roszallani vmit.

MALMOSI KÁROLY.

Szent-Gáliak (Veszprémmegyében.)

- Ájér: levegő, szellő.
 Ászló: zászló.
 Baktér: éji őr (wachter).
 Beknyő: tepszi-féle edény, különösen rétes, pogácsa számára; a tepsziben málét és prószát sütnek.
 Bódisház: hamuház (pottasche).
 Bugyelláris: erszény.
 Csecsi: csecse.
 Csipisz: kapszám csipiszt, mondja a gyermek vmit kérő társainak, a hüvelykujját mutató- és középujja közé dugja.
 Czuspájsz, v. csusz-pájsz: főzelék (zuspeise).
 Egzsekúczió: executio.
 Éhent, éhun: itt. Tsz. ehejt.
 Előruha: a munkaközben használt öltönydarab, kötény, az ünnepi.
 Énnyhányszor: egynéhányszor.
 Faczér: vacirend, dologtalan cseléd.
 Fájditani: „mijét fájditja?“
 Fizetség: viszonzás, hála; „ez a fizetségem érte!“ Rákosi Aesopusában is.
 Funt: font.
 Gyujtó: gyufa.
 -Hol: -hoz, pl. ágyhol stb.
 Héba: padlásra; „hé“ önálón nincs használatban.
 Ihun: itt, ihol; „ihun van la!“
 Iczurka-piczurka, v. iczike-piczike: igen kicsiny.
 Ippenst: épen; pl. „ippenst ujjan“.
 Istérazsa: katonáör.
 Jusztég: épen, oly értelemben mind „ippenst“.
 Józsep: József.
 Kartony: karton.
 Káломista: kálvinista.
 Kápszli: gyutacs (kapsel).
 Komisz: hitvány emberről mondják.
 Kódís: koldus.
 Könyvez: sir; „könyvezett a széme“.
 Kujcs: kulcs.
 Lájbli: mellény.
 Macskura (maskura ritkább): álarc.
 Mafla, maflaszájú, mafla ember: málé, mula.
 Másunnan, mássunnét: máshonnan.
 Mégrékadni: megrikatni.
 Módi: uj-módi: modern.
 Nekjük, nekijük: nekik.
 Ómárjom: almárium.
 Pargét: barchent.
 Pemét = pemet; szénvonópemét helyett ezt is mondják: szényvonó.
 Porció: adó; rendszeren amazt használják.
 Sámédli, sámélli: zsálmoly.
 Sindő: sindely; a mn. sindölös v. sindőjös.
 Spórol: takarít.
 Stikkönny: hímezni; stikköt ásószoknya.
 Subicz: fénymáz; subicz-kónyi; „kisubiczkótam a csizmámat“.
 Szájas: szájas korsó.
 Telisteli: telededteli.
 Tréfáz: tréfál.

Ümög: ing; de: üngöm. Világító: olaj; „ék kis
 Uggó: zúgó. világítót hoztam a bótbú.”
 Valaméjjes: valamilyes;
 „kis v. nagy beknyöt aggyak-e? WEISZ JÓZSEF.
 — valaméjjest csak adjon!”

Helynevek.

1. Veszprém, város Veszprém megyében. — Aranyos
 kut: ebből hozzák a kis gyerekeket, mikor születnek. Ásóerdő
 v. Városi erdő délen. Árva uccza. Balog-tó. Bete-
 kincs: mulatókert. Békás tó. Buhimvögy: völgy a vár
 alatt. Csapó uccza. Cser: erdő. Cserhát: magasabb vá-
 ros-rész. Csillag uccza. Csorda uccza: ezen hajtják ki-
 be a csordát. Czigánydomb: czigányok laknak rajta. Fejes
 vögy. Föstökut a Föstök ucczában: föstök lakik ott. Föső
 erdő: nyugaton. Füredi hegy: domb a Füred felé vivő uton.
 Giricses domb. Guja (gulya) domb. Harmat uccza.
 Hatrongyos uccza. Háromkirálok uccza. Hold
 uccza. Horgos uccza. Hosszi uccza: hosszú u. Jeru-
 zsálémhegy: magasabb város-rész. Kaszálóvögy. Kális-
 tó: a Jeruzsálémhegyen.⁴ Kecskelik: sziklaüreg. Kerekes
 kut. Kerekes-kut uccza. Koma-kut-uccza. Köröszt
 uccza. Kutyaszorított köz. Kükép-uccza: végén az-
 elött kükép (kőkép, szent-szobor) állt. Lakatos uccza. Lé-
 buj: csárda. Liliom uccza. Menyékei héccség. Ördög-
 lik: sziklaüreg. Palotai ut: Palota felé. Papvásár uccza:
 a káptalani vásártér felé. Pápai ut: Pápa felé. Piarcz, Kis-
 piarcz: piacok. Rozmaring uccza. Rózsa uccza.
 Sashégy: nagyobb hegység. Séd: patak (Tsz. „sét: apró cser-
 mely). Sintérdomb, Sintérkut: arra lakik a sintér. Sza-
 badi uccza: Szabadi felé. Szakálhegy. Szembenedék
 hegy: Szent Benedék h. a vár mögött. Táborállás: fősík;
 állítólag innen lödözte a török a várat. Temető hegy: ezen
 volt a régi temető. Templom uccza. Tizénhárom város
 uccza. Tobak uccza: a Séd közelében; ott laknak a toba-
 kosok. Toborzó uccza: ott volt régente a verbunkos ház.
 Urkut-uccza. Vár: a várhegy, melyen még láthatók a régi
 várfalak romjai. Vár uccza. Vásár állás: a vásártér. Virág-
 uccza. Vitéz-kut: facsatornán kiömlő kis forrás a Séd mel-
 lett. Vögyikut: völgyben. Zsidó csárda.

2. Ács, mv. (Komárom megyében). — Czuczidomb.
 Homok-uccza. Kerték alatt: falurész. Kis erdő. Ló-
 usztató tó.

3. Kengyel, puszta Heves megyében. — Almás csárda. Dögei halom: Dögei nevű ember jószágán. Godó halom. Gyilkos kut a Gyilkos lapon: azt mondják, egyszer holt juhászt találtak ott. Homokos kert: semmi egyéb, mint homokos árok; sok benne az embercsont. Kettős kut. Köves halom. Piselő halom v. Vágott halom: a határon. — A puszta három birtokra oszlik: Ürgehát, Kalapos Kengyel, Kengyelköze. — Nem messze innen van még két halom: Beke Pál halma, és Öze halom vagy Özénhalma.

4. Szatmár körül van egy „Nevetlen“ nevű falucska s itt nevezet példáját látjuk a nép aesthetikus érzetének. Egy arra utazónak ugyanis a kocsisa így magyarázta meg e névnek eredetét: A falut eredetileg Diákfalvának hitták, ebből aztán Gyákfalva, Gyakfalva lett; mivel pedig „gyakni“ azon a vidéken csunya jelentésű szó (eredeti jelentése „szürni,“) a nép e nevet elvetette s így kezdett szólani: Nevetlenre megyék stb.

STEINER ZSIGMOND.

5. Érkeserű (az Érmelléken). Hegyek, dombok: Méráj hegy. Borszhalma (borzh.). Semjénáj vagy Görbe hegy. Kenézáj. Végső hegy. Ragát hegy. Akasztófadomb. Forrázsdomb. Lyukas halom. Püspök halma. Jakacsi domb.

Tavak: Békás tó. Miklós tava. Nacs csókás. Kis csókás. Fehér tó. Kerek tó. Ludas tó.

Lapossak: Tehén vögy. Paragi laposs. Jánki lapossa. Gánás lapossa.

Rétek, vizek: Felső ér. Dajka rét. Kis ér. Kerek tó réttye. Diós réttye. Köz rét. Szíllápja. Hosszú folyás. Nagy pap rét. Kis pap rét. Mátéfolys. Szörkút. Bodonkút.

Szigetek: Bene sziget. Szikes sziget. Paragi sziget. Orbán sziget. Szebestyén sziget. Diós sziget. Bélfá sziget. Vágott sziget. Erős sziget. Bika sziget. Hósszú sziget. Nyíkos sziget. Szil sziget. Gánás sziget. Dongó sziget. Kamara sziget. Répás sziget.

Földek, dűlők: Nagy, kis, belső szilkerek. Szarka föld. Berek hátullya. Rókaluk. Száraz föld. Papkert. Paragi csere. Kónya berke. Vásáros erdő. Lókert. Szenes Pál föggye. Gánás eleje. Kilenczhód föld. Kis fűzik. Hetszegi födek. Linkó (legelő)

Utczák: Tök mata. Nemesz szug (nemes zug). Fráter zug. Sárállás.

MÁRTON IMRE

Közmondások.

Hódmezővásárhelyiek.

36. Ő is isten teremtmése mint a kis csacsi.
 37. Összerohannak mint a Csanyidisznai.
 38. Mindegy ha csak ány fürgeteg húll is. Erd. 1330.
 39. Csávába dőlt (részeg). Erd. 342.
 40. Csihészé teszi. Csihés. = félénk, ijedős.
 41. Nem mostani csirke. Öreg, koros ember. Erd. 1467.
 42. Már ha csősz: hant alatt a lelke.
 43. Éhes mintha csőszakolban hált volna.
 44. De legény a czibére, csak kanál kéne bele.
 45. Fonny, czicza, fonny, mindjárt haza visznek.
 46. Füttyül, mint az éhes cigány.
 47. Hány cigány gyereknek kéne rá megesküdni?
 48. Czigány vásár (város) fattyustól, minden perepütyostól.
 49. Akár a czúkor, akár a méz.
 50. Csípi a dér az orrát (v. — a hátát).
 51. Töri a diót. — Nyikorgó szekérre mondják.
 52. A Dócziné ládájában van. — Nem a maga helyén van valami, hanem a földön, pl. könyv az ágy alatt.
 53. Izzad mint Dohonyi az írótól.
 54. Nincs vágott dohánya. — Ostoba, eszetlen. V.ö. Arany, A tudós macskája: „De mi haszna, ha kevés volt A vágott dohánya“.
 55. Jól van dolga mint a csizmadia legénynek.
     Népd. Csizmadia legénynek
     Jól van dolga szegénynek,
     Hat krajczár jár egy hétre,
     Az is kevés csirízre.
 56. Felvitte isten a dolgát.
 57. Dolgán találja. — Pl. kaszál a földműves a nagy gazban, s valaki mondja neki: eltörrik a kasza földi! — erre ő a közmondással felelhet: dolgán találja!
 58. Majd elvész a maga dögiben.
 59. Megindult mint a Dörömbözi ökre. Mondják olyan emberre, ki a maga fejtől tesz mindent, és nem a legjobban.
 60. Felkötötte a duri bocskort. — Megboszankodott.
 61. Felült a duzzogóra. — Vén asszonyok szokása télen a kemence mellé a kis padkára (duzzogó, felelgető) felülni s onnan parancsolgatni a cselédeknek.

62. Eb cserélne vele; v. ö. Erd. 1900—1917.
 63. Eb fél, kutya fél, míg az ipam, napam él. Erd. 1902.
 64. Megadja, ha az ebeket eladja.
 65. Vess az ebnek, nem harap meg. Erd. 2000.
 66. Eleblábolt.
 67. Nem fogsz úgy egeret. — A szundikálónak mondják.
 Erd. 2060.
 68. Egy szivvel szájjal.
 69. Együtt halunk mi meg. — Mondjuk, ha az útczán
 több izben találkozunk valamely ismerősünkkel.
 70. Egy ekebeli. — A pór nép így fejezi ki, ha sok gyer-
 meke van; egy ekebeli hat, mivel ennyi ökröt szoktak szántáskor
 az eke elé fogni.
 71. Eleje válik.
 72. Sok jó ember elfér egy parányi helyen.
 73. Hunczut embernek ad enni, mikor maga eszik.
 74. Sok ember elmén messzire, azután jön eszire.
 75. Annyi mint egy e perszem.
 76. Jobb egy ereszkedő száz kapaszkodónál.
 77. Szép a kinek esze nincs, de még szebb a kinek van.
 78. Maga után húzza az eszét, mint a juhász a botját.
 79. Eszik, de nem nyel.
 80. Olyan éhes, majd átszakad.
 81. Ért ér vele.
 82. Éte bére. (? — Szerk.)

TÖRÖK KÁROLY.

Örségiek.

1. Legjován van, mind az Ősz Miska részéksige. (Ezen érdemes atyafi mikor emberül benyakalt, azt mondta: „boros sé vaok, de annékü sé vaok; mos vaok épeg legjován“.)

2. Máskén csinató, mint Pörs a fiját. (Némán született egy fia a világra; az apa fejét tekergetve így szólott: „Gyoska, Gyoska! máskén csinálok én téged“.)

3. Veri a viz, mind Vajda Laczit a sopronyi piacon. (Marhakereskedő volt, és midőn Sopronban a vásár vége felé sem akadt marháinak vevője, vesztesége érzetében, előre izzadott és fázott, busult és szomorkodott.)

4. Nekém is van anyyim, mind Vajda Laczinak levelé. (Évek mulva, sok bajai következtében megtévelyodott; ekkor mindenkihez el szokott menni, levelet kérni (passzust, igazolványt) és aláíratni; adtak is neki, s így lett roppant sok levele. Mindenre

szokták mondani, pl. annyi a zsebem, annyi a tikom, annyi az adósságom mint stb.)

5. Ne válogasd, mind jó az, mind a Barbarics kutya-köke.

6. Fére néz, mind Domján Peti (mikor kérték tőle az adósságot).

7. Összibollott (= bomlott) mint a pankaczi (pankaszi) ember gatyája.

8. Átesett, mint Kardos kutyája a kertén. (Olyan dologra mondják, a mire az ember már nem számíthat, a miről már el-késett.)

9. Nincs rajt' embéri forma, mint a szempétéri (öriszent-péter) tehénén. (Igen görhes sovány volt, s egyvalaki azt mon-dotta rá: oh biz a nincs rajt sémmi embéri forma a szegényén!)

10. Mégadta neki, mind a kápónai (kápolnai) ember a na-pának. (Részeg fejjel hazamenvén, felesége helyett napájának ment neki. Valami elhibázott, elhamarkodott dologra mondják.)

11. Mind égy forma, mint a Paksi gatyája. (Csak két ga-tyája volt összesen, egyik rajta, másik a szennyes között vagy a mosásban; és mégis kérkedni szokott felesége, mikor a szom-szédbe elvitte párolni, szapulni az egy gatyát, hogy az ő urának hét ilyen gatyája van, mind egyforma, leányának pedig hét inge mind egy takács-szötte.)

12. Léhömbölyödött, mind a szempétériek imádsága. (Szo-kásban volt az iskolában, hogy egy értelmesebb gyermek az imádságokat főnnszóval tollba mondta, a többiek pedig utána írták. Egyszer a gyerekek fölöstökökre hozott sült krumplija a padról lehömbölyödött és elkiáltotta magát „le h ö m b ö l y ö d ö t t”; a többiek ezt észre nem vévén, azt hitték, hogy az a szó is az imádsághoz tartozik, és csak szépen utána írták a többihez.)

GAÁL FERENCZ.

Népdalok.

Léésétt a pincze-lakat,
De vén feleségém akatt;
Alig várom az ördögöt,
Hogy elvigye a vén dögöt.

Léésétt a konyha-lakat,
Jaj de szép szeretőm akatt;
Jobb szeretném száz aranyná,
Ha az isten nekém adná.

(Hegyhát.)

DONNER LAJOS.

Ez a fajszi kis határ,
A mi szívünk égyütt jár,
Sém a bíró sém a pap
Minket é nem választhat.

Hej peretyi peretyi,
Kedves rúzsám gyere ki ;
Nyisd ki babám az ajtót,
Magyar kopogat nem tót.

Piros óma gömböjü,
Újj lé mellém gyönyörü,
Újj lé mellém nyugoggyá,
Tudom, hogy éfárattá.

Pirós óma csutája,
Sebös a rúzsám szájja ;
Még köll annak gyógyúni,
Ha még akar csókóni.

Vótam én má piros is,
Ha most sárga vagyok is ;
Méggyötrött a szerelöm.
Rúzsám nincs engödelöm.

(Sárköz. Leirtam Szalontai Örszétől.)

BARNA DEZSŐ.

Három éle van a sásnak,
Két szíve van a léánynak ;
Az égyyiket odaaggya,
A másikat nála tartya.

Zöld a kökény, majd mégkékül,
Most vagyok szeretö nélkül,
Majd mégérik idejére,
Találok még szeretöre.

Én ástam lé az álófát,
Más köti hozzá a lovát.
Én szerettem szölkét barnát,
Más éli vele világát.

(Székes Fejérvár-vidéke.)

BÉLER JENŐ.

ÜZENETEINK.

Iványos Sómának. Arra kérjük, legyen szives, ha szerét teheti, utána járni a „Baranya vármegyeiek instántiája“ (Nyelvőr. I. 428.) némely kitételeinek s szavainak, nevezetesen: Hös, rigulás, vágormány, seres, hurják (hurka?), pillantya, némely karácsony körmével hucsorítsa meg, sztyo szotyot könyeret süt. A mese, bármi hosszú is, helyt talál.

Káplány József, s Márton Imrénék. A gúnynevek közt igen sok érdekes van; annál inkább ohajtanók, ha származásukra nézve a felvilágosító magyarázatokat beküldenék.

Zelles Ilmának. Ritka buzgalmaért fogadja köszönetünket. A „havonként“-ről tett ígéretet fölirtuk s számolunk rá. Ott fönt csak egyre hallgatnak?

Gyulának. Hogy a tulajdonnevekből képzett mellékneveket nagy vagy kis betűvel írjuk-e, az conventionális dolog; itt tehát azt mondani, hogy ez vagy az a helyesebb, nem lehet. A magyarban eddig az a közmegegyezés, hogy kis betűvel irandók, tehát „magyarországbeli források, hévizek“ sat.

Lőrincz Károlynak. Most már rájuk került a sor; a többi is következik apránként.

Irsik Ferencz, Kovách Albert, R. D. s Z. K.-nak. A betűk egyszerűsítését tárgyaló javaslatok a májusi füzet számára vannak fenntartva.

Paal Gyulának. A mysteriumot sajnálnók ha félre kellene tennünk, de úgy a mint van, nem adhatjuk; ha azonban a kiejtés szerint leend leírva, akár a jövő számban.

Balogh Dezsőnek, Király Pálnak. Levélben; kissé bővebben kell válaszolnunk.

Zsolnay Györgynek. Ajánlatát sok tekintetből a legnagyobb szivességgel kell fogadnunk. Az a vidék oly árván, elfeledetten áll.

Pfeiffer Julia, Gózon J. s Fatér Józsefnek. Ajánljuk figyelmükbe Sziládynak a Nyelvőr II. 67. lapján mondott e szavait: „kétségtelenül érdekes volna ismerni a Király Kis Miklósr (Kis Miklós, Szép Miklós) vonatkozó zala megyei népmeséket, mivel úgy látszik, ezen megye volt a Királyfi nemesek fészke.“

Gyűjtőinknek. Névtelenül beküldött s a kiejtést nem másoló adatoknak nem adhatunk helyet a Nyelvőrben. Az irodalomban elé nem forduló, de a nép nyelvében élő egyes hangok jelölésére a következő betűk használandók: hosszú *a* = *á* (*ára* = arra), rövid *a* = *a* (*apám*), hosszú *e* = *é* (*émént*), rövid *e* = *e* (*részék*); a kettős magánhangzók két külön jeggyel irandók; pl. *e* szó *veér* külön vidékek kiejtése szerint majd *veer*, majd *veér*, majd *veér*.